

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ**

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

«6М050300 – ПСИХОЛОГИЯ» мамандығы бойынша

ПӘНДЕРДІҢ ТИПТІК ОҚУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫ

*** * ***

ТИПОВЫЕ УЧЕБНЫЕ ПРОГРАММЫ ДИСЦИПЛИН

по специальности «6М050300 – ПСИХОЛОГИЯ»

Алматы, 2017

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ**

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

«6М050300 – ПСИХОЛОГИЯ» мамандығы бойынша

ПӘНДЕРДІҢ ТИПТІК ОҚУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫ

*** * ***

ТИПОВЫЕ УЧЕБНЫЕ ПРОГРАММЫ ДИСЦИПЛИН

по специальности «6М050300 – ПСИХОЛОГИЯ»

Алматы, 2017

1. Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде **ӘЗІРЛЕНГЕН ЖӘНЕ ҰСЫНҒАН.**

2. Типтік оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрі міндетін атқарушының 2013 жылғы 16 тамыздағы №343 бұйрығы негізінде бекітілген типтік оқу жоспарына сәйкес әзірленген (229 қосымша). ҚР Білім және ғылым министрлігі 2017 жылғы 12 маусымдағы №270 бұйрығымен өзгертулер енгізілген.

3. Республикалық оқу-әдістемелік жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру кеңесінің 2016 жылғы 30 маусымындағы №2 мәжіліс хаттамасының шешімімен **БЕКІТІЛДІ.**

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің рұқсатынсыз осы типтік бағдарламаларын көбейтуге және таратуға болмайды.

1. **РАЗРАБОТАНЫ И ВНЕСЕНЫ** Казахским национальным университетом им. аль-Фараби.

2. Типовая учебная программа разработана в соответствии с типовым учебным планом, утвержденным приказом исполняющего обязанности Министра образования и науки Республики Казахстан от 16 августа 2013 года № 343 (Приложение 229). Внесены изменения приказом Министра образования и науки РК от 12 июня 2017 № 270.

3. **УТВЕРЖДЕНЫ** протокольным решением №2 заседания Республиканского учебно-методического совета высшего и послевузовского образования от 30 июня 2016 года.

Настоящие типовые учебные программы не могут быть тиражированы и распространены без разрешения Министерства образования и науки Республики Казахстан

@ КазНУ имени аль-Фараби, 2017

**PTAN 5203 – ПСИХОЛОГИЯНЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ-
ӘДІСНАМАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ**
(психология мамандығы үшін базалық пән)

Көлемі 2 кредит

Авторлары:

Бердібаева С.Қ. – психология ғылымдарының докторы, жалпы және қолданбалы психология кафедрасының профессоры
Құнанбаева М.Н. – психология ғылымдарының кандидаты, жалпы және қолданбалы психология кафедрасының доцент м.а.

Пікір бергендер:

Ахтаева Н.С. – психология ғылымдарының докторы, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің жалпы және қолданбалы психология кафедрасының профессоры
Перленбетов М.Ә. – психология ғылымдарының докторы, «Қайнар» университетіндегі педагогика және әлеуметтік ғылымдар кафедрасының профессоры

ТҮСІНДІРМЕ ХАТ

«Психологияның теориялық-әдіснамалық негіздері» пәнін зерттеу, магистратурадағы психологтардың әдіснамалық дайындығын қамтамасыз ететін өзекті және міндетті талаптарына жатады. Осы сабақ шеңберінде психологияның пәні, құрылымы және басқа ғылымдар жүйесіндегі орыны айқындалады.

Психологиялық білімдердің даму тарихындағы негізгі теориялық ағымдар мен әдіс-амалдарды қарастырып, психологиядағы негізгі заңдылықтар мен әдіснамалық тенденциялар анықталады. Міндетті компонент ретінде «Психологияның теориялық-әдіснамалық негіздері» психологияның мыңдаған жылдар бойы жиналған тәжірибесін қорыта отырып, дамуына жаңа талпыныс береді. Осы пән саласында шетелдегімен бірге қазақстандық психология ғылымының мағлұматтары қарастырылады.

Пәннің мақсаты мен міндеттері:

Мақсаты: адамзат тарихындағы психология ғылымының дамуы мен құрылуының теориялық-әдіснамалық негіздері туралы жүйелік ойды қалыптастыру.

Міндеттері:

- тарихи және салыстырмалы аспектідегі психологиялық зерттеулердің әдіснамасы туралы білімді беру,
- психология ғылымын құрудағы негізгі әдіснамалық заңдылықтарын жаңғырту,

- халықаралық және қазақстандық психологияның теориялық ағымдары мен ғылыми концепцияларды жіктеу.

Курсты меңгеру барысындағы магистранттардың құзыреттіліктерінің негізгі формалары:

білуі тиіс:

- психологияның базалық мәселелерін зерттеуге жалпы әдіснамалық ықпалдарды;
- психологияның дамуының қазіргі заманғы бағыттарын;
- адам тұтас жүйе ретінде жүйелік түсініктерді;

меңгеруі қажет:

- ғылыми және практикалық іс-әрекетте жүйелі білімді пайдала алу;

іскерліктер:

- психологияның теориялық аспектілеріне қатысты ғылыми фактілерді сыни тұрғыдан салыстыруға және бағалауды;
- әртүрлілігі ғылыми фактілер, құбылыстар және процестердің көптүрлілігінде бағдарлануды;
- ғылыми және практикалық іс-әрекет саласында жүйелік білімдерді қолдана алуды;

дағдыларды игереді:

- қазіргі психологияның негізгі ұғымдарын салыстырмалы талдау;
- психологиялық зерттеулерді ұйымдастыру және жоспарлау кезінде теориялық-әдіснамалық білімдерін қолдана алу;
- тапсырмаларды орындау кезінде жаңа идеяларды таба алу (креативтілік).

Пререквизиттер: «Жалпы психология», Тарихы және философия ғылымы», «Дүние жүзілік психологияның тарихы», «Педагогикалық психология», «Әлеуметтік психология» және басқалар.

Постреквизиттер: «Тұлғаның өзіндік сана мәселесі», «Нарықтық жағдайдағы тұлға психологиясы», «Қазіргі жаңа психологияның математикалық модельдеу мәселелері», «психологиядағы эксперимент және зерттеу әдістері».

ПӘННІҢ ТАҚЫРЫПТЫҚ ЖОСПАРЫ

№	Тақырыптардың атаулары
	Психологиядағы әдіснама - тарихи аспект
1	Психологиядағы әдістемелер, әдістер, әдіснама
2	Психологиядағы әдіснамалық парадигмалардың даму тарихы
3	Структурализм
4	Функционализм
5	Гештальт-психологиядағы парадигма
6	Психоанализ парадигмасы
	Психологияның әдіснамасы – қазіргі заманғы бағыттар

7	Қазіргі заманғы психологиядағы жүйелік бағыттың өзектілігі
8	Отандық және шетелдік психологиядағы жүйелік бағыттың дамуы
9	Индивид және тұлға ретіндегі адамның кіші құрылымы
10	Іс-әрекет субъектісі ретіндегі адамның кіші құрылымы
11	Индивидуалдылық ретінде адамның кіші құрылымы
12	Қазіргі теориялық-әдіснамалық бағыттарды ғылыми-зерттеу іс-әрекетінде қолдану

ПӘННІҢ МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ

Пәннің мақсаты мен міндеттері:

Мақсаты: адамзат тарихындағы психология ғылымының дамуы мен құрылуының теориялық-әдіснамалық негіздері туралы жүйелік ойды қалыптастыру.

Міндеттері:

- тарихи және салыстырмалы аспектідегі психологиялық зерттеулердің әдіснамасы туралы білімді беру,
- психология ғылымын құрудағы негізгі әдіснамалық заңдылықтарын жаңғырту,
- халықаралық және қазақстандық психологияның теориялық ағымдар мен ғылыми концепцияларды жіктеу.

Пәнді зерттеу объектілері: мақалалар, диссертациялар, конференция материалдары мен видеоматериалдар түріндегі оқу және ғылыми мәтіндер

Пәнді зерттеу әдістері: дәрістер, дискуссиялар, кейс-стади, өз бетінше дайындалған баяндаманы презентациялау.

Бұл пәннің ғылымының басқа ғылымдар арасында алатын рөлі мен орны басқаларға қатысты оның міндетті және базалық сипатымен және кейінгі зерттеулердегі жеке және қолданбалы пән болуымен байланысты болады.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

ПСИХОЛОГИЯДАҒЫ ӘДІСНАМА - ТАРИХИ АСПЕКТ

Психологиядағы әдістемелер, әдістер, әдіснама

Ғылыми танымның әдіснамасы. Психологиялық ғылымның пәнін анықтаудағы қиындықтар. Психологиялық феноменология (әр түрлі мектептердегі психологтардың зерттеулері бойынша феномендер аясы). Психологиялық ғылымдағы «іс-әрекет» категориясы. Психологияның пәні мен объектісінің алдын-ала анықталуы.

Ғылымдар жүйесіндегі психологияның орны. Психология және жаратылыстану. Психология және қоғамдық ғылымдар. Психология және

техникалық ғылымдар. Психологияның негізгі және басқа да салалары. Психологияның салалары жүйе ретінде.

Психологияның түсіндірмелік принциптері. Өзара әрекеттесу, детерминизм, тұтастық, белсенділік, субъектілік, реконструкция принциптері. Психология ғылымы әлеуметтік институт ретінде. Психологиядағы ғылыми-жаратылыстану және гуманитарлық стратегиялары. Психологиялық зерттеулердің екі стратегиясын біріктіру мүмкіндігі.

Психологияның әдістері. Психологиялық зерттеудің пәнін анықтау. Эксперименттік-реконструктивтік әдіс және психологиялық зерттеудің әдістемелері. Психология әдісінің жалпы-ғылыми сипаты және оның пәнінің ерекшеліктері. Нақты психологиялық әдістердің мүмкін болатын жіктеулері. Бақылаудың түрлері, психологиялық эксперимент, психология ғылымы мен практикасындағы басқа да әдістер және оларды өлшеу.

Психологиядағы әдіснамалық парадигмалардың даму тарихи

Ғылыми-психологиялық білімдердің даму кезеңдері. Басқа ғылыми пәндердің аясында психологиялық білімдердің қалыптасу кезеңі (Біздің эрамызға дейін- IV–V ғғ.-XIX ғ.-60-ы жж.). Діни жүйе мен ритуалдар аясындағы жан туралы түсініктердің дамуы. Жан туралы ілім. «Жан» түсінігі антикалық философия мен психологиядағы ғылыми жалпылау ретінде. Философия мен Демокрит пен Платонның психологиясындағы жан туралы ілімдері. Аристотель шығармаларындағы жан мәселесі. Тәжірибе мен сана туралы ілім. Сана туралы ғылым ретінде психологияның көрінуінің алғышарттары. Р. Декарттың сананы түсіндіру жолы. Дж. Локк бойынша рефлексия сананы зерттеу әдісі ретінде. Парадигмалық кезеңге дейінгі психологиялық білімдердің қалыптасуының жалпы сипаттамасы.

Психология жеке ғылыми пән ретінде (XIX ғ.-66 жж. – қазіргі уақыт). Алғашқы парадигмалардың қалыптасу сатылары. Психологияның дағдарыстары (XX ғ.-10-30-шы жж.). Психологияның қазіргі жағдайы. Психология ғылымдарының дамуындағы негізгі бағыттар.

Психология ғылымы және психологиялық практика. Фундаменталды психология және қолданбалы психология. Практикалық психологияның негізгі бағыттары. Психологиялық білімді практикалық қолданудың аймақтары.

Структурализм

Сананың эмпирикалық психологиясының пәні мен әдісі. В. Вундттың психологияны жеке ғылым ретінде құру бағдарламасы. Ассоциация сананың жұмыс жасау механизмі ретінде. Апперцепция түсінігі.

Титченердің структурализмі интроспективті психологияның нұсқасы ретінде. “Аналитикалық интроспекция” және “стимулдың қателігі” әдістері.

Вюрцбург мектебіндегі “жүйелік интроспекция” әдісі және ойлау процестерін зерттеу.

Функционализм

Ф. Брентаноның психологияны жеке ғылым ретінде құру бағдарламасы. Брентано Вундтқа қарсы: психологияны жеке ғылым ретінде құрудағы альтернативті бағдарламасы. Ф. Брентано бойынша сананың «интенция» түсінігі.

Функционализм және структурализм. Еуропалық және американдық психологиядағы функционализмнің пайда болуы. К. Штумпф – сананың интеллектік және эмотивті функциялары. У. Джемс – сананың ағынын зерттеуі. Д. Дьюи, Д. Энджелл – функционалды психология. В.К. Шабельников – психика функционалды жүйе ретінде.

Сананың классикалық эмпирикалық психологиясының жоғалу себептері. Психологиялық дағдарыс мәселесі.

Гештальт-психологиядағы парадигма

Психологиядағы элементаризм принципін сынау және тұтастық мәселесі. Гештальтпсихологиядағы тұтастық бағыт. «Гештальт» түсінігі. Гештальтпсихологиядағы “феноменологиялық өзіндік бақылау” әдісі. Германиядағы басқа психологиялық мектептердегі тұтастық бағыты. М. Вертгеймер еңбектеріндегі шығармашылық ойлауды зерттеу. Гештальтпсихологияда объективтілікті түсінудің классикалық емес мәселесі. К. Левин мектебіндегі тұтастық мәселесінің жасалуы. “Зейгарник эффектсі” және квази-қажеттіліктер мәселесі. Т. Дембоның фрустрацияны зерттеуі және “өрістік мінез-құлқы” мәселесі.

Психоанализдегі парадигма

Психоанализдің пайда болуы. З. Фрейд бойынша бейсаналықты зерттеу әдістері. З. Фрейд бойынша психикалық өмірдің құрылымы. Психоанализдегі әуестену түсінігі. К. Юнгтің аналитикалық психологиясы. А. Адлердің даралық психологиясы. К. Хорни жұмыстарындағы «Мен» бейнесі. Э. Фромм бойынша «бостандықтан қашу». Г. Салливен еңбектеріндегі тұлғааралық қатынастар. Э. Эриксонның Эго-психологиясы.

Д.Н. Узнадзең психологиялық мектебіндегі ішкі бағдар және бейсаналық. Психологиядағы бейсаналық құбылыстардың мүмкін боларлық жіктелуі.

ПСИХОЛОГИЯНЫҢ ӘДІСНАМАСЫ – ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ БАҒЫТТАР

Қазіргі заманғы психологиядағы жүйелік бағыттың өзектілігі

Қазіргі психологиядағы жүйелік бағыт. Психологиядағы жүйелік бағыттың ерекшеліктері. Психиканың жүйелік сипаты. Қазіргі психологиядағы негізгі тенденциялар, көпжақтылық және жүйелік бағыт. Психологиялық зерттеудегі қазіргі әдіснамалардың ерекшеліктері және оның жүйелік бағытпен байланысы. Жүйелік бағыттың қазіргі жағдайлардағы

негізгі мүмкіндіктері мен келешегі. Психологиялық ғылымның қазіргі технологияларының арсеналы. Жүйелердің маңызды жіктеулері (статикалық және динамикалық, үздіксіз және дискретті, детерминацияланған және тұрақты, белсенді және енжар). Жүйелік бағыттың әртүрлілігі: кешендік, құрылымдық, бүтіндік. Жүйелік бағыттың мәні мен мүмкіндіктері.

Отандық және шетелдік психологиядағы жүйелік бағыттың дамуы

Отандық психологиядағы жүйелік бағыттың дамуы. Жүйелік бағыттың әдістемелік негіздері. Жүйелік бағыттың мәні. Психологиядағы жүйелік бағыттың мақсаты. Жүйелік бағыттың деңгейлері.

Психологиядағы жүйелік бағытты қолданудағы әдіснамалық негіздер (Б.Г. Ананьев, Б.Ф. Ломов, А.В. Петровский, М.Г. Ярошевский). Психологиядағы жүйелік бағыт (В.А. Ганзен).

Шетелдік психологиядағы жүйелік бағыттың дамуы. Отандық және шетелдік психологиядағы жүйелік бағыттың даму келешегі. Отандық және шетелдік психологиядағы жүйелік бағыттың даму тарихы. Психологиядағы жүйелік принциптердің жаңа нұсқалары.

Жүйелік базис түсінігі

Жүйелік базис түсінігі. Психологиядағы жүйелік принцип. Ғылыми білімдегі жүйелілік түсінігі. Психологиядағы жүйелік принциптің пайда болуы мен дамуы, психологиялық ғылым үшін бұл принциптің мәнін анықтау. Психология ғылымының пәнін жүйелік принцип негізінде құру. Психикалық құбылыстарды танудың жүйелік әдістерін жасау принциптері. Жүйе ретінде психикалықтың өмір сүру тәсілі. Жүйелік бағыттың абстрактілі-аналитикалық саласы. Жүйелік бағыттың деңгейлері. Жүйелік суреттеу функциялары. Жүйелік әдіснама.

Индивид және тұлға ретіндегі адамның кіші құрылымы

Адам индивид ретінде. Нейродинамикалық, конституциялық, жас ерекшелік және жыныстық сипаттамалар. Индивид – уақыт бойынша ақпарат беруді сақтайтын түрдің жүйесіндегі аз бірлік ретінде. Түр жүйесіндегі адамның негізгі қатынастары – ата-ана мен бала арасындағы қатынас, ата-бабасы мен ұрпақтардың қатынасы.

Жеке даралық және тұлға адами сипаттамалар ретінде. Тұлға қоғам жүйесіндегі аз бірлік ретінде. Адам тұлға ретінде және әр түрлі әлеуметтік бірліктер мен басқа адамдармен өзекті қатынастары. Физикалық және әлеуметтік кеңістіктің әр түрлі аймақтарындағы тұлғаны оқшаулау. Екі компонентті бөлу: төменгі және жоғарғы психикалық функциялар, интеллектінің мінез-құлықтық және гностикалық компоненттері, тұлғаның әр түрлі жақтары, тенденциялар мен потенциялар. ММРІ тұлғалық сұрақнамасын жүйелік талдау: А.Ф. Лазурскийдің тұлғаны зерттеу бағдарламасы, К.К. Платоновтың тұлға картасы, Кеттелдің стандартты сауалнамалары, ММРІ және т.б. Адамды тұлға және жеке даралық ретінде

жүйелік бейнелеу.

Іс-әрекет субъектісі ретіндегі адамның кіші құрылымы

Субъект – әрекет етуші және әсерді басынан кешіруші ретінде, танушы және танылатын адам, белсенді таным иесі. Психология объектісі - көптеген субъектілер, психология пәні – көрсетілген қатынастар. Әлеуметтенген индивид және субъект жеке даралық ретінде. Психиканы "адам - орта". жүйесінің кіші жүйесі ретінде қарастыру. Жеке кіші жүйелер немесе психиканың сипаттамалары. Психиканың жүйелік сипаты. Психиканы зерттеудегі субъектілік бағыт (Б.Г. Ананьев, С.Л. Рубинштейн, К.А. Абульханова-Славская, А.В. Брушлинский).

Индивидуалдылық ретіндегі адамның кіші құрылымы

Жеке-даралықты жүйелік бейнелеу. "Жеке-даралық" түсінігінің мазмұны: жалпы, ерекше және жалқы. Жеке-даралықтағы жалпылық және оның негізгі макро сипаттамалары: өмірлік жол, әлеуметтік тәжірибе, жеке-дара ерекшеліктер және іс-әрекет нәтижелілігі. Қайталанбау – біріктіруші фактор ретінде: өмірлік жол, әлеуметтік тәжірибе, жеке-дара ерекшеліктер және іс-әрекет нәтижесі. Жеке-даралық түсінігі және тұлға түсінігі. Адам жеке-даралық ретінде, жеке-дара тарих, жеке-дара тәжірибе.

Қазіргі теориялық-әдіснамалық бағыттарды ғылыми-зерттеу іс-әрекетінде қолдану

Жүйелік зерттеулердің міндеттері. Жүйелік зерттеу: объектіні таңдау және жүйелік бағыт терминдерінде міндеттерді тұжырымдау. Нақты зерттеу объектісін таңдап алу, адамды оқшауланған кіші жүйе ретінді ұйымдастыру. Объектіні жүйелік суреттеу үшін алынатын қажетті шарттар (адамның сенсорлық ұйымдасуы, психомоторлық ұйымдасу, интеллект және т.б.).

Жүйелендіру объектілері: бір адамды немесе адамдардың кейбір таңдауларына жататын мәліметтердің көптігі. «Адам-орта» реалды және динамикалық жүйелері. Адамның тәні (дене жүйе ретінде) және оның кіші жүйелері, топтар мен ұжымдардағы психикалық процестер мен адамның күйі, іс-әрекеті, динамикалық жүйелері. Динамикалық жүйелерді суреттеу әдістері. Тұтастық идеясын психологиялық зерттеулердің әртүрлі аспектісінде қолдану. Тұтастық және гармониялық түсініктері. Әртүрлі типтегі ақпараттық модельдердің үйлесуі: локальды және жаһандық модельдер тиімді басқару негізі ретінде.

СЕМИНАРЛЫҚ САБАҚТАРЫНА ҰСЫНЫЛҒАН ТАҚЫРЫПТАР ҮЛГІСІ

1. Ғылымдағы әдіснамалық парадигмалар түсінігі
2. Психологиядағы әдіснамалық парадигмалар түсінігі
3. Структурализм парадигмасы және қазіргі психологиялық практика

4. Индивид – уақыт бойынша ақпарат беруді сақтайтын түрдің жүйесіндегі аз бірлік ретінде
5. Тұлғаны зерттеудегі жүйелік бағыт
6. Әр түрлі жүйелердегі адамның орны
7. Іс-әрекет субъектісі ретінде адамды зерттеудегі жүйелік бағыт
8. "Адам орта"- шынайы және динамикалық жүйелер -
9. Психологиядағы жүйелік бағыт (В.А. Ганзен)
10. Әлеуметтік кеңістіктегі адам тұлға ретінде
11. Экзистенциалды психологиядағы жүйелік бағыт
12. Жеке-даралықты жүйелік суреттеу
13. Психологиядағы жүйелік принциптің пайда болуы мен дамуы, психологиялық ғылымдар үшін осы принциптің мәнін анықтау
14. Қазақстандық педагогикалық психологияның дамуындағы әдіснамалық бағыттар.
15. Қазақстандағы қолданбалы психологиядағы зерттеулердің теориялық негіздері

МАГИСТРАНТТЫҢ ӨЗІНДІК ЖҰМЫСЫНА ҰСЫНЫЛАТЫН ТАҚЫРЫПТАР ҮЛГІСІ

1. "Психологияның категориялық-ұғымдық аппараты" тақырыбына глоссарий құрастырыңыз.
2. "Психологияның әдіснамалық ықпалдары мен теориялық бағыттары аясында психологияның тарихи кезеңдері" атты кестені толтырыңыз.
3. "Психология ғылымының құрылымы" туралы құрылымдық схемасын құрыңыз.
4. 4."Дағдарыстан әлемдік психологияны интеграциялауға бару (психологияның бірыңғай әдіснамасын құру)" тақырыбы бойынша кейс-стади әзірлеңіз.
5. Топтық тапсырма: әркім өзіне қазіргі замандағы бір атақты психологты тандап алып сол туралы реферат жазады: «Атақты адамдардың өмірі» (қазіргі заманғы ғылыми психология мектебінің негізін қалаушының өмір баяны) ».
6. ХІХ-шы және ХХ-шы ғасырдың психологиялық ғылыми мектептеріне салыстырмалы талдау жүргізіңіз.
7. "ХХІ ғасырдағы психологияның ғылыми-терминологиялық аппараты" атты тақырыпқа глоссарийді құрыңыз.

МАГИСТРАНТТЫҢ ОҚЫТУШЫМЕН ӨЗІНДІК ЖҰМЫСЫНА ҰСЫНЫЛАТЫН ТАҚЫРЫПТАР ҮЛГІСІ

1. "Психологияның негізгі парадигмалары" тақырыбына эссе жазу.

2. Іс-әрекеттік психология және структурализмге салыстырмалы талдау жүргізіңіз.
3. Қазіргі психологияның дамуына әсер ететін функционализмнің негізгі жағдайларын суреттеңіз
4. «Гештальт-психологияның қолданбалы аспектілері» атты реферат құрастырып баяндама жасау.
5. «Психоанализдің әлемдік психологияның дамуына үлесі» тақырыбы бойынша эссе жазу.
6. «Жүйелік бағыттың негізгі түсініктері» бойынша конспект жазып баяндама жасау (Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания. – СПб.: Питер, 2000. – 360 б. еңбегін пайдаланып)
7. «Қазақстандық психологияның әлемдік ғылымға қосқан теориялық үлесі» тақырыбына эссе жазу.

ҰСЫНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

Негізгі:

1. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания. – СПб.: Питер, 2000. – 360 б.
2. Жарикбаев К.Б. Психологическая наука Казахстана в XX веке.– Алматы: Эверо, 2006.- 425 б.
3. Джакупов С.М. Психология познавательной деятельности. - Алматы: Изд-во КазНУ, 2008. –198 б
4. Ким А.М. Системный подход в современной психологии //Методологические проблемы общей психологии. Учебное пособие.- Алматы: изд-во КазНУ, 2003.-3-22 бб.
5. Шабельников В.К. Функциональная психология. Формирование психологических систем.- М.: Академический Проект, 2013. – 590 б.
6. Материалы 31-го международного конгресса психологов. Йокогама, Япония, 2016. Эл. Издание. (на англ.яз.)

Қосымша:

1. Бердібаева С.Қ. Таным субъектісі: танымдық процестер психологиясы. - А.: Қазақ университеті, 2008. - 77 б.
2. Материалы 30-го межд.психол.конгресса, Кейптаун, 2013 (на англ.яз.).Эл.книга.
3. Солсо Р., Маклин К. Экспериментальная психология. Планирование, проведение. Анализ 75 уникальных экспериментов. 8-е доп., перер.издание.-СПб.: Прайм-Еврознак, 2006.-480 б.
4. Perspectives on Psychological Science//<http://pps.sagepub.com/>
5. Current directions in Psychological Science//<http://cdp.sagepub.com/content/by/year>
- 6.Current Psychology.A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues//<http://link.springer.com/journal/12144>

**SMSP 5301 – ПСИХОЛОГИЯДАҒЫ СТАТИСТИКАНЫҢ
ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ӘДІСТЕРІ**
(ғылыми және педагогикалық бағыт)

Көлемі 2 кредит

Авторлар:

Камзанова А.Т. – PhD докторы, жалпы және қолданбалы психология кафедрасының доценті

Бердібаева С.Қ. – психология ғылымдарының докторы, жалпы және қолданбалы психология кафедрасының профессоры

Пікір берушілер:

Мун М.В. – психология ғылымдарының кандидаты, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің жалпы және қолданбалы психология кафедрасының доценті

Қасымжанова А.А. – психология ғылымдарының кандидаты, Тұран университеті, психология кафедрасының доценті

ТҮСІНДІРМЕ ХАТ

«Психологиядағы статистиканың қазіргі заманғы әдістері» курсы психологтардың кәсіби ортасында психологиялық мәліметтерді қазіргі жаңа бағдарламалық қосымшалардың көмегімен, атап айтқанда SPSS бағдарламасымен өңдеуге қойылатын талаптарды және қазіргі жаңа бағыттарды оқытады.

«Психологиядағы статистиканың қазіргі заманғы әдістері» курсын оқыту процесінде магистранттар пәннің мазмұнын тек теориялық оқып ғана қоймайды, әрі мәліметтерді өңдеудің SPSS бағдарламасын практикалық қолдана алуды үйренеді.

Құзыреттері (оқытудың нәтижелері):

жалпы құзыреттер:

білуі керек: психологиялық ғылымдардағы статистиканың рөлі жайлы; статистика облысы мен психологиядағы математикалық әдістер туралы базалық білімдердің болуы; психологиялық мәліметтерді статистикалық өңдеудегі қазіргі заманғы ықпалдар; SPSS бағдарламасында психологиялық мәліметтерді ұйымдастыруға қойылатын талаптарды; психологиялық мәліметтерді өңдеудегі статистикалық критерийлерді қолдану стратегияларын; SPSS бағдарламасымен өз бетімен жұмыс жасауды жоспарлау мен ұйымдастырудың негізгі ықпалдарын;

жасай алуы керек: SPSS бағдарламасында психологиялық мәліметтерді өңдеу процестерін жүзеге асыруды; топтық ғылыми жобаларды орындау барысында командада жұмыс жасай алуды; психологиялық

мәліметтерді өңдеудегі ғылыми ықпалдарды сыни тұрғыдан талдай алуды; психологиялық мәліметтерді статистикалық өңдеу барысында критерийлерді таңдауға қатысты кәсіби рефлексияны қолдана алуды;

дағдылары болуы керек: практикада SPSS статистикалық пакетімен жұмыс жасауда білімдерді қолдана алу; психологиялық зерттеулерде мәліметтерді өңдеу; психологиялық мәліметтерді талдау схемалары мен моделерін жасай алу; ғылыми танымда бастамашылдықты көрсете алу; мәліметтердің шет елдік базаларымен жұмыс жасау алу.

Пәндік құзыреттер:

- SPSS пакетінде психологиялық мәліметтерді статистикалық өңдеу тәсілдері мен қазіргі заманғы әдістерін тиімді қолдана алу ептілігі; SPSS пакетінде мәліметтерді интерпретациялау мен талдаудың қажетті инструменттерін қолдану.

Пререквизиттер: «Жалпы психология», «Дифференциалды психология»,

Постреквизиттер: «Зерттеу әдістері және тәжірибе».

ПӘННІҢ ТАҚЫРЫПТЫҚ ЖОСПАРЫ

№	Тақырыптардың атаулары
1.	Психологиядағы статистикалық әдістер пәніне кіріспе.
2.	SPSS бағдарламасында мәліметтерді дайындау
3.	Статистика негіздері
4.	Жиілік анализдің ерекшеліктері
5.	Мәліметтерді таңдау
6.	SPSS пакетінде мәліметтерді модификациялаудың ерекшеліктері
7.	Статистикалық өзгергіштіктердің сипаттамалары
8.	Мәліметтерді зерттеу
9.	Өңдеудің параметрлік емес критерийлері
10.	Өңдеудің параметрлік критерийлері
11.	Корреляция коэффициенті және SPSS бағдарламасында оның көрініс табуы
12.	Регрессиялық анализ
13.	Психологиядағы мәліметтердің дисперсиялық анализі
14.	Факторлық анализ
15.	SPSS пакетінде мәліметтердің график түрінде берілуі

ПӘННІҢ МАЗМҰНЫ

Кіріспе

«Психологиядағы статистиканың қазіргі заманғы әдістері» пәнінің адам жайлы ғылымдар жүйесіндегі орны. Психологиядағы статистиканың қазіргі жаңа әдістері туралы түсініктер маман-психологтарды дайындаудың

құрамдас бөлігі ретінде. Психологиядағы статистикалық әдістердің тарихы мен дамуының алғы шарттары. «Психологиядағы статистиканың қазіргі әдістері» курсының пәні.

Мақсаты: SPSS пакетінде көпөлшемді психологиялық мәліметтермен жұмыс жасау дағдыларын дамыту, оларды ұйымдастыру және анализдеу және жүйелі түсініктерді қалыптастыру.

Міндеттері :

- психология ғылымындағы статистика жайлы білімдер беру, оларды психологиялық зерттеулердің нәтижелерін анализдеуде қолдану;
- SPSS пакетінде эксперименттік мәліметтерді талдаудың жаңа қазіргі әдістері жайлы білімдер беру;
- SPSS пакетінде жұмыс жасау мүмкіндіктерін көрсету.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

Психологиядағы статистикалық әдістер пәніне кіріспе

«Психологиядағы статистиканың қазіргі заманғы әдістері» пәнінің жалпы сипаттамасы, рөлі және орны. Курстың пәні, мақсаты және міндеттері. Психологиядағы статистиканың тарихы. Психологиялық мәліметтерді өңдеудегі SPSS рөлі. SPSS командалық тілі. SPSS PC нұсқасы. Windows үшін SPSS алғашқы нұсқасы. SPSS модульдары. Base SPSS (Базалық модуль). Advanced Models. SPSS Missing Value Analysis.

Мәліметтерді дайындау

Кодтау және кодтайтын кесте. Мәліметтер матрицасы. Мәліметтердің матрицалар бағанасы және жолдары, олардың функциялары мен айырмашылықтары. Windows үшін SPSS пакетінде өңдеуге арналған мәліметтер. SPSS пакетіндегі мәліметтердің редакторы. Өзгергіштіктерді анықтау. Өзгергіштіктердің атаулары. Өзгергіштіктердің рұқсат етілген атауларына мысалдар. Өзгергіштіктердің типтері. Сандық форматтар. Уақыты және күні туралы форматтар. Бағаналар форматы (Width). Өзгергіштікті белгілеу (Label). Мәліметтерді ендіру. Файлда мәліметтерді сақтау. Өзгергіштіктердің суреттемелерін көшіру. Жұмыс сеансын аяқтау.

Статистика негіздері

Статистикалық тестерді өткізу үшін алдын ала жасалатын шарттар. Статистикалық шкалалар типтері. Өлшеу шкалалары (Measure). Нормальды бөлу. Таңдаудың тәуелділігі мен тәуелсіздігі. Орташа туралы гипотезаны тексеру үшін арналған тестерді талдау. p қателер ықтималдылығы (p -value). Статистикалық әдістерді талдау. Мәліметтерді ендіру және тексеру, құрылымдау. Суреттеуші (дескриптивті анализ). Аналитикалық статистика. Көпөлшемді статистика. Көпөлшемді әдіс. Реттік шкалаға жататын өзгергіштіктер немесе интервалды шкалаға жататын, алайда нормальды бөлуге бағынбайтын өзгергіштіктер.

Жиілік анализдің ерекшеліктері

Жиілік кесте мәселелері. Статистикалық сипаттамалардың қорытындысы мәселесі. Central Tendency тобы (Орташа). Mean (Орташа мән). Mode (Мода). Sum (Қосынды). Std. Deviation (Стандартты ауытқу). Variance (Дисперсия). Std. Error of Skewness (Асимметрияның стандартты қатесі). Range (Жайылу). Шоғырланған мәліметтер үшін медиана. Жиілік кесте форматтары. Scending values (Мәннің өсуі бойынша). Descending values (Мәндердің кемуі бойынша). Ascending counts (Жиіліктердің өсуі бойынша). Descending counts (Жиіліктердің кемуі бойынша). Графикті өрнектеу.

Мәліметтерді таңдау

Бақылауларды таңдау. Алғашқы өзгергіштіктер тізімі. Шарттар редакторы. Операторлар және олардың жіктемесі. Функциялар. Шартты көрсетуді ендіру. Мәліметтерді таңдау мысалдары. Кездейсоқ таңдауларды алып шығу. Бақылауларды сұрыптау. SPSS пакеті мәліметтері: сұрыптау және өзгергіштіктердің ерекшеліктері. Бақылауларды топтарға бөлу. SPSS бағдарламасында мәліметтерді таңдау жұмысын көрсету. Мәліметтерді таңдауды сатылап оқыту.

SPSS пакетінде мәліметтерді модификациялаудың ерекшеліктері

Жаңа өзгергіштіктерді есептеу мәселесі. SPSS пакетінде белгілі бір мәндердің көріну жиілігі ұғымы. Мәндерді қайтадан кодтау. SPSS бағдарламасында шарттарды орындау барысындағы жаңа өзгергіштіктерді есептеу ерекшеліктері. Мәліметтерді агрегациялау. Рангілік өзгертулер ұғымы. Белгілі бір мәндердің көріну жиілігін есептеудің ерекшеліктері. Жаңа өзгергіштіктерді шарттарға байланысты есептеудің ерекшеліктері.

Статистикалық өзгергіштіктердің сипаттамалары

Суреттеуші статистика. Өзгергіштіктердің статистикалық сипаттамаларының өлшеу шкалалары ұғымымен өзара байланысы. Case summaries мәзірі. SPSS бағдарламасында мәліметтерді өңдеудің критерийлерін таңдаудың өзгергіштіктердің статистикалық сипаттамаларымен байланысы. Options (Параметрлер). «Орташа мән», «стандартты ауытқу», «стандартты қателер», «дисперсия», минимумдар, максимумдар, жайылу, «экссесс», «асимметрия» ұғымдары үшін статистикалық сипаттамалары. SPSS бағдарламасында жұмыс жасауды көрсету.

Мәліметтерді зерттеу

Ендіруде қателер табу. Бөлу заңын тексеру. Сипаттамаларды есептеу. Топталған өзгергіштіктерсіз анализдеу. Топталған өзгергіштіктермен анализдеу. Дисперсияның гомогенділігіне арналған тест. Магистранттар үшін SPSS бағдарламасында мәліметтерді зерттеу жұмысын көрсету. Мәліметтерді

зерттеу барысындағы негізгі мәселелер. Психологиялық зерттеулер мен мәліметтерді зерттеу мысалдары. Бөлудің мәліметтерді зерттеудегі рөлі.

Өңдеудің параметрлік емес критерийлері

Параметрлік емес критерийлердің жіктелуі. Психологиялық мәліметтердің ерекшеліктерінен, гипотезалардан байланысты критерийлерді таңдау мәселесі. SPSS бағдарламасында параметрлік емес критерийлерді бейнелеу ерекшеліктері. Параметрлік емес критерийлердің көмегімен психологиялық мәліметтерді өңдеудегі диалогты тереземен жұмыс. SPSS бағдарламасында параметрлік емес критерийлер көмегімен психологиялық мәліметтерді өңдеу нәтижелерін интерпретациялау мен тіркеу мүмкіндіктері.

Параметрлік статистикалық критерийлер

Параметрлік критерийлердің жіктелуі. Психологиялық мәліметтерді өңдеудің статистикалық критерийлерін анықтаудағы белгілерді нормальды бөлудің рөлі. SPSS бағдарламасында параметрлік критерийлерді бейнелеу ерекшеліктері. Параметрлік критерийлердің көмегімен психологиялық мәліметтерді өңдеудегі диалогты тереземен жұмыс. SPSS бағдарламасында параметрлік критерийлер көмегімен психологиялық мәліметтерді өңдеу нәтижелерін интерпретациялау мен тіркеу мүмкіндіктері.

Корреляция коэффициенті және SPSS бағдарламасында оның көрініс табуы

Психологиялық мәліметтерді өңдеуде корреляциялық талдауды өткізу шартын анализдеу. Корреляция коэффициенті және SPSS бағдарламасында оны есептеудің ерекшеліктері. SPSS статистикалық бағдарламасындағы Спирмен және Пирсонның корреляциялық коэффициенті. Екі өзгергіштік арасындағы корреляция статистикасы және байланыс күші. Өте әлсіз корреляция, әлсіз корреляция, орташа корреляция, жоғарғы корреляция, өте жоғарғы корреляция ұғымдары.

Регрессиялық анализ

Психологиялық мәліметтерді өңдеудегі регрессиялық анализдің шарты мен мақсаты. Сызықтық регрессия түрлері. Регрессиялық анализдегі өзгергіштіктердің сызықтық емес байланыстарының ерекшеліктері. SPSS бағдарламасында алынған регрессиялық анализдің нәтижелерін интерпретациялау. Магистранттар үшін мәліметтерді зерттеу жұмысын SPSS бағдарламасында көрсету.

Психологияда мәліметтердің дисперсиялық анализі

Психологиялық мәліметтерді өңдеудегі дисперсиялық анализдің рөлі. Бірөлшемді және көпөлшемді дисперсиялық анализ: айырмашылықтар, қолдану шарты. MANOVA және ANCOVA. Дисперсиялық анализді өткізу процедурасы.

Магистранттар үшін мәліметтерді зерттеу жұмысын SPSS бағдарламасында көрсету.

Факторлық анализ

SPSS пакетінде факторлық анализді орындау реті. Басты факторларды (компоненттерді) анықтау әдісі. Зерттеуші факторлық анализ. Психология облысынан мысалдар. Айналдыру міндеттері. Ортогональды айналдыру жоғарғы факторлық жүктемемен өзгергіштіктердің санын азайту ретінде. Магистранттар үшін мәліметтерді зерттеу жұмысын SPSS бағдарламасында көрсету.

SPSS пакетінде мәліметтердің график түрінде берілуі

Психологиялық мәліметтерді графикпен берудің рөлі. Мәндерден байланысты диаграммалардың түрлері. SPSS бағдарламасында графикпен беруді тіркеудің ерекшеліктері. Психологиялық мәліметтерді графикпен беруді тіркеудегі диалогты тереземен жұмыс жасау ерекшеліктері.

Магистранттар үшін мәліметтерді зерттеу жұмысын SPSS бағдарламасында көрсету.

СЕМИНАР САБАҚТАРЫНЫҢ ТАҚЫРЫПТАРЫ ҮЛГІСІ

1. SPSS негізгі синтаксисті ережелері.
2. SPSS үшін дайын бағдарламаны орындау
3. SPSS операциялық модулі
4. SPSS диалогты режимі мен синтаксисті біріктіру
5. SPSS сценарийлер редакторы
6. Статистикалық нәтижелерді SPSS пакетінен Word бағдарламасына ауыстыру.
7. SPSS диаграммалары мен қосылған кестелер экспорты HTML-кұжаттары ретінде.
8. SPSS пакетіндегі кластерлік анализ.
9. SPSS пакетіндегі жарамдылық анализі
10. SPSS - стандартты графиктер
11. SPSS-интерактивті графиктер
12. SPSS пакетіндегі Tables модулі
13. SPSS пакетіндегі шығатын мәліметтерді экспорттау.
14. SPSS пакетінде программалау
15. SPSS процедуралары

МАГИСТРАНТТЫҢ ӨЗІНДІК ЖҰМЫСЫНА ҰСЫНЫЛАТЫН ТАҚЫРЫПТАР ҮЛГІСІ

1. Статистикалық мәнділікті анықтау әдістері және олардың классификациялары.

2. Таңдауларды салыстыру әдісі.
3. Психологиялық зерттеулердегі көпөлшемді әдістерді қолданудың алғышарты.
4. Көпөлшемді әдістердің классификациясы.
5. Психологиялық мәліметтердің дисперсиялық анализі.
6. Жалпы сызықтық модельдер.
7. Кластеризация әдістері және олардың түрлері.
8. Факторлық анализ және олардың психологиялық мәліметтердің статистикасындағы рөлі.
9. SPSS бағдарламасының психологиядағы рөлі.
10. Психологиядағы өлшегіш шкалалардың түрлері және олардың SPSS бағдарламасында берілуі.

МАГИСТРАНТТЫҢ ОҚЫТУШЫМЕН ӨЗІНДІК ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ ТАҚЫРЫПТАР ҮЛГІСІ

1. Психологиялық зерттеулердегі көпөлшемді шкалалауды қолдану мысалдары.
2. Ғылыми зерттеу құрылымында гипотезаларды статистикалық тексеру.
3. Психологиялық мәліметтерді анализдеудің көпөлшемді статистикалық әдістердің түрлері.
4. Ғылыми және статистикалық гипотезалар.
5. Мәнділіктің р-деңгейі және олардың психологиялық зерттеулердегі рөлі.
6. Индивидуалды таңдауды шкалалау моделі.
7. Құрылымдық моделдер мысалдары.
8. SPSS бағдарламасында психологиялық мәліметтерді өңдеу мысалдары.
9. SPSS бағдарламасында психологиялық мәліметтерді графикпен беру.
10. SPSS output құжаттарында мәліметтерді анализдеу.

ҰСЫНЫЛАТЫН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

Негізгі:

1. Куликов Л.В. Психологическое исследование: методические рекомендации по проведению. СПб.: Речь, 2001.
2. Кэмпбелл Д. Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях. М., 1996.
3. Смит Н. Современные системы психологии. СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2003
4. Pallant, Julie. "SPSS Survival Manual." 4th Ed, McGraw-Hill, 2010.
5. Cronk, Brian. "How to Use SPSS: A Step-By-Step Guide to Analysis and Interpretation." 5th Ed, 2008

6. Field, Andy. "Discovering Statistics Using SPSS." Sage Publishers, 2011

7. Development Core Team. (2011). R: A Language and Environment for Statistical Computing. R Foundation for Statistical Computing: Vienna, Austria.

Қосымша :

1. Готтсданкер Р. Основы психологического эксперимента. М.: Академия. 2005.

2. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология: Учебное пособие. СПб.: Питер, 2002.

3. Morling, B. (2012). Research Methods in Psychology: Evaluating a World of Information. 1st Edition. New York: W. W. Norton & Company

4. Статистика: учебное пособие / А.В. Багат и др.; под ред. В.М. Симчеры. – М., 2007. – 368 с.

5. Статистика: учебник / И.И. Елисеева и др.; под ред. И.И. Елисеевой. – М.: Высшее образование, 2008. - 566 б.

6. Теория статистики: учебник для вузов / Р.А. Шмойлова и др.; под ред. Р.А. Шмойловой. – М., 2007. – 656 б.

7. Шмойлова Р.А. Практикум по теории статистики: учебное пособие для вузов / Р.А. Шмойлова и др.; под ред. Р.А. Шмойловой. - М., 2007. – 416 б.

8. Крыштановский А.О. Анализ социологических данных с помощью пакета SPSS. учеб. пособие для вузов; ГУ-ВШЭ. – М.: Изд. дом ГУ-ВШЭ, 2006. –281 б.

9. Наследов А.Д. SPSS - Компьютерный анализ данных в психологии и социальных науках. 2-е изд. — СПб.: Питер, 2005. —416 б.

10. Бьюль А., Цёфель П. SPSS: Искусство обработки информации. Анализ статистических данных и восстановление скрытых закономерностей: Пер. с нем. — СПб.: ДиаСофтЮП, 2005. — 608 б.

**PSAE 5301 – ПСИХОЛОГИЯДАҒЫ ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕРІ ЖӘНЕ
ЭКСПЕРИМЕНТ**
(бейіндік бағыт)

Көлемі 3 кредит

Авторлары:

Тоқсанбаева Н.Қ. – психология ғылымдарының докторы, жалпы және қолданбалы психология кафедрасының профессоры

Пікір жазғандар:

Бердібаева С.Қ. – психология ғылымдарының докторы, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің жалпы және қолданбалы психология кафедрасының профессоры

Перленбетов М.Ә. – психология ғылымдарының докторы, «Қайнар» Академиясының профессоры

ТҮСІНДІРМЕ ХАТ

«Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент» курсы магистрлерге психологиялық білім беру жүйесінде маңызды компонент болып келеді. Өйткені, магистрлердің болашақтағы мамандануына тәуелсіз, кәсіби дайындауының іргелі негіздерін қалайды. Осы курсты меңгеру барысында алынған білімдер мен іскерліктерді қолдануға деген қажеттілік кез келген кәсіпқой ғылыми ізденуші бойында болуы керек.

«Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент» пәнін меңгеру магистр-психологтардың жалпы психологияны білуді талап етеді, сонымен қатар, «Психологияның теориялық-әдіснамалық негіздері», «Психологиядағы статистикалық әдістер», «Жалпы психология бойынша практикум» деген пәндермен пәнаралық байланыста болуы керек. Басқа пәндердің мазмұнын ескеру міндетті түрде осы пәннің нәтижелілігін көтереді.

Курсты меңгеру барысында магистр алған білімдері болашақта жоспарланатын және жүргізілетін зерттеулерді әр түрлі әдістердің шарттарына сәйкестігі жағынан кәсіби түрде бағалауға мүмкіншілік береді.

Магистр компетенцияларының негізгі формалары (білімдер, іскерліктер, дағдылар)

«Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент» пәнін меңгеруде **білімдер болуы қажет:**

- Қазіргі эксперименттік психологияның қалыптасқан тәжірибелік амалдарын;
- Эксперименттік психологияның өзекті бағыттарын, амалдарын, қолданбалы салаларын;

- Эксперименттік ғылымның қазіргі заман әдістерін және оның жеке салаларын, және оларды қолдану мүмкіншіліктері мен шектеулері.

мынадай іскерліктерге ие болуы тиіс:

– психологиялық эксперимент ұйымдастыруда танымдық процесстер психологиясының (қабылдау, ес, зейін, ойлау) әр түрлі салаларындағы мәліметтерді үйлестіру;

– эксперименттік ғылымның пән аралық мәселелерінің психологиялық негіздерін ажырату, оларды шешу үшін ең қолайлы амал таба білу;

– қазіргі эксперименттік психологияның негізгі түсініктерімен және бағыттары мен жұмыс істеу.

мынадай дағдыларды меңгеруі тиіс:

- Қазіргі эксперименттік психологияның зерттеулерін ғылыми тұрғыда талдау

– Қазіргі эксперименттік психологияның қолданбалы зерттеу жүргізу дағдылары

«Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент» пәнін оқыту алдын ала оқытылатын пәндер: «Психологиядағы статистиканың қазіргі әдістері», «Психология бойынша практикум» барысында алынған білімдерге негізделеді.

«Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент» типтік оқу бағдарламасы «6М050300- Психология» мамандығы бойынша жоспарына құрастырылған.

ПӘННІҢ ТАҚЫРЫПТЫҚ ЖОСПАРЫ

№	Тақырыптардың аталуы
1.	Кіріспе
1.	«Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент» жалпы сипаттамасы және мақсаттары.
2.	Эксперименттік психологияның теориясы және практикасының әдіснамасы
3.	Эмпирикалық психологиялық зерттеулерге қолданылатын әдіснамасы туралы түсінік
4.	Психологиялық эксперимент ұйымдастыру және жүргізу
5.	Психологиялық эксперименттегі өзгергіштіктер және оларды өлшеу
6.	Экспериментатордың іс-әрекеті және сыналушылардың мінез-құлқы
7.	Сенімді және артефактілі қорытындылар. Зерттеу нәтижелерін жазу
8.	Психологиядағы эксперименттің негізгі түсініктері
9.	Психологиядағы эксперименттің ғылым саласы ретінде және практикалық әрекет ретінде
10.	Кәсіби-этикалық принциптер. психологиядағы зерттеу әдістері мен эксперименттің қысқаша тарихы
11.	Психологиядағы зерттеу әдістері және экспериментте қолданылатын

	психометриялық негіздер
12.	Тесттік нормалар
13.	Өлшеу деңгейлері, түрлері, шкалалары
14.	Сенімділік
15.	Валидтілік
16.	Психологиядағы зерттеу әдістерінің технологиясы
17.	Психологияның зерттеу әдістері.
18.	Тұлғаны зерттеуге эксперименттік әдістерді қолданудың ерекшеліктері
19.	Интеллектіні зерттеуге эксперименттік әдістерді қолдану.

ПӘННІҢ МАЗМҰНЫ

Кіріспе

Курсты оқыту мақсаты: Курс эксперименттік психологиядағы зерттеу әдістері мен эксперименттік-психологиялық зерттеудің дағдылары мен іскерліктердің жүйесін, мәліметтерді жинау және өңдеу, психологиялық зерттеу мәліметтерді статистикалық сынау әдістерімен сәйкестендіру мен зерттеу нәтижелерін психологиялық дұрыс интерпретациялау арқылы жүзеге асыру әрекеттерін қалыптастыруға бағытталған.

Курстың міндеттері:

- әлемдік және отандық эксперименттік психология ғылымының және негізгі теориялық бағыттары және практикалық жетістіктерімен таныса алады;
- өз бетінше зерттеу жұмысын жүргізу, сонымен қатар қолданбалы және теориялық іс-әрекеттерді ұйымдастыра алу қабілеті дамиды;
- өз бетінше ғылыми психологиялық зерттеу жүргізе алу және жоспарлау дағдылары қалыптасады;
- сауатты ғылыми талдауға қажетті ұғымдар негізін қалыптастырады және ғылыми фактілердің мәртебесіне ие болуға мүмкіндік беретін кез— келген психологиялық мәліметтерді сыни бағалай алу дағдылары қалыптасады

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

«Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент» жалпы сипаттамасы және мақсаттары

Эксперименттік психологияның зерттеу жүргізу әдістері мен тәсілдерінің ғылыми жүйесі ретінде түсіну. Қазіргі эксперименттік психологияның ғылым және тәжірибе түрі ретінде пәні мен мазмұны. Эксперименттік психологияның даму тарихы, олардың теориялық және тәжірибелік маңыздылығы. Эксперимент шындықты танып білудің бір тәсілі ретінде, теорияға «шектеу» қою әдісі ретінде, психологиялық гипотезаларды тексеру және ой өрісінің нормативті логикасы ретінде. Эксперименттік зерттеу және эксперименттік әдісті қолдану.

ЭКСПЕРИМЕНТТІК ПСИХОЛОГИЯНЫҢ ТЕОРИЯСЫ ЖӘНЕ ПРАКТИКАСЫНЫҢ ӘДІСНАМАСЫ

Эмпирикалық психологиялық зерттеулерге қолданылатын әдіснамасы туралы түсінік

Ғылым, теория, әдіснама, әдістер-әдістемелер туралы анықтама. Эксперименттік психологияның әдіснамалық принциптері. Зерттеудің ғылыми әдісі, оның негізгі нормативтері: зерттеуді жүргізу және жоспарлау стандарттары, ғылыми ойлау нормативтері. К. Поппердің ғылыми білімді жалғандау жайлы бірінші парадоксы. Ғылыми теорияның құрылымы. Теория түрлері: құрылуы бойынша (аксиоматикалық және гипотетико-дедуктивті), ұйымдастыру формасы бойынша (сапалық, формалданған, формалды). Ғылыми теория және гипотезалар. Эмпирикалық және ғылыми фактілердің арақатынасы. Зерттеудің негізгі ғылыми әдістері және валидтіліктің түрлері. Зерттеудің теориялық әдістері. Нәтижесі бойынша басқа ғылыми әдістерден айырмашылығы. Теориялық әдістер. Практикалық этика және практикалық психология кәсіби іс-әрекет ретінде.

Психологиялық экспериментті ұйымдастыру және жүргізу

Ғылыми психологиялық зерттеу мәселесі ұғымы. Ғылыми мәселені бөліп алу сатылары (В.Н. Дружинин). Зерттеудің объектісі және пәні туралы түсінік. Зерттеудің мақсаты мен міндеттерін анықтау. Зерттеудің өзектілігі, оның нәтижелерінің теориялық және практикалық мәні туралы түсінік. Экспериментті мазмұнды жоспарлау және оның типтерін таңдау эксперименттік психологиялық зерттеудің логикалық схемасы ретінде. Эксперименттік жоспарларды жіктеу белгілері. Бір тәуелсіз өзгергіштік үшін эксперименттік жоспарлар: әсерден кейін тестіленген екі рандомизациялы топқа арналған жоспар (Р.А. Фишер); алдын-ала және соңғы тестіленген екі рандомизациялы топқа арналған жоспар; төрт топқа арналған Соломон жоспары. Бір тәуелсіз өзгергіштік және бірнеше топтар үшін жоспар. Факторлық жоспарлар. Бір сыналуды үшін экспериментті жоспарлау. Функционалды сынақтар. Уақытша сериялар әдісі бойынша жоспарлау. Ақиқатты эксперименттік схемалар. Экспериментке дейінгі және квазиэксперименттік жоспарлар. Эквивалентті емес топтар үшін экспериментті жоспарлау. Ex-post-facto жоспарлары. Корреляциялық зерттеулер. Экспериментті дамыту келешегі: көп өлшемді эксперимент, дифференциалды-психологиялық эксперимент, кросс-мәдени зерттеулер. Ойша және шын эксперимент. Шын, идеалды және виртуалды эксперименттер.

Психологиялық эксперименттегі өзгергіштіктер және оларды өлшеу

Психологиядағы өлшеу ұғымы. С.С. Паповян бойынша психологиялық өлшеулердің жіктемесі. Тәуелді және тәуелсіз өзгергіштіктер. Өзгергіштіктер

арасындағы қатынастар. Д. Кезмппбелл бойынша тәуелсіз өзгергіштіктердің жіктемесі: басқарылатын өзгергіштіктер, қоршағандарға қатысты тұрақтылар, «организменді» өзгергіштіктер, тестіленетін немесе алдын ала өлшенілетін өзгергіштіктер. Өзгергіштіктерді тексеру. Психологиялық эксперименттегі өзгергіштіктерді басқару. Тәуелсіз өзгергіштіктердің мәселелік аспектілері. Ғылыми эксперименттік зерттеулердегі себептік белгілері. Тәуелсіз өзгергіштіктер: тапсырмалардың сипаттамасы; жағдайдың ерекшеліктері, күйлердің басқарылатын ерекшеліктері. Тәуелді өзгергіштіктер. Тәуелді өзгергіштіктердің параметрлері, типтері, тіркеулері (тексеру). Д.Кэмпбелл жіктемесіндегі қосымша өзгергіштіктердің негізгі типтері және оларды тексеру. Өзгергіштіктер арасындағы қатынастар. Функционалды өзгергіштіктердің түрлері. Психологиялық шкалалау. Өзгергіштіктерді өлшеу шкалалары (С.Стивенс). Психофизикадағы өлшеу. Психофизиологиялық заңдар. Психологиялық өлшеу әдістері туралы түсінік. Психологиядағы өлшеу әдістерінің негізгі сипаттамасы. Психофизикалық эксперимент.

Экспериментатордың іс-әрекеті және сыналудың мінез-құлқы

Жеке сыналудылармен және топтармен эксперимент жүргізу. Зерттеу таңдауын қалыптастыру, оны қалыптастырудың үш белгісі. Таңдау репрезентативтілігін қамтамасыз ету. Таңдау санына қойылатын талаптар. Рандомизация – «таңдау эффектілерін» тексеру тәсілі ретінде. Эксперименттегі экспериментатордың іс-әрекеті. Экспериментатор мен сыналудының эксперимент нәтижелерін ауытқытатын қарым-қатынастың негізгі факторлары (С. Розенцвейг). Розенталь эффектісі. Экспериментатор іс-әрекетіндегі инструкцияның алатын рөлі және оның сыналудылардың мінез-құлқына әсері. Сыналудылардың іс-әрекет нәтижесін бағалаудағы экспериментатор жіберетін әдеттегі қателері (Л.Бергер). Сыналуды: оның эксперименттегі іс-әрекеті. Экспериментатор және сыналудының бірлескен іс-әрекеті. Эксперименттік ситуациядағы сыналудының мінез-құлқының мотивациясы. Эксперименттік ситуациядағы ересек сыналудылармен және бала сыналудыларымен қарым-қатынас жасаудың ерекшеліктері. Артефакт болып табылатын сыналудылардың мінез-құлықтық көріністері. «Эффект плацебо», «Эффект Хотторн», «Аудитория эффектісі», «Эффект зайонца». Эксперимент ситуациясының оның нәтижесіне әсер етуі. Эксперимент нәтижелеріне қарым-қатынас және сыналуды тұлғасының әсерін тексерудің арнай әдістемелік тәсілдері: «соқыр плацебо», алдау, «жасырын» эксперимент әдістері, тәуелді параметрлерді тәуелсіз өлшеу әдісі, сыналудылардың ситуацияны қабылдауын тексеру. Зерттеу жұмыстарын жүргізу барысындағы экспериментке қатысушыларға жауапты этикалық қатынасты анықтайтын негізгі принциптер.

Сенімді және артефактілі қорытындылар. Зерттеу нәтижелерін жазу

Психологиялық болжамдарды эксперименттік тексерудің аяқтаушы сатысы ретіндегі қорытындыларды тексеру. Психологиялық болжамдарды тексерудегі статистикалық қорытындылар. І-ші және ІІ-ші типті қателер. Нәтижелерді жалпылау мәселесі: объектілерге қатынас, биологиялық сипаттамалары, әлеуметтік-мәдени ерекшеліктері, зерттеу шарты бойынша және әртүрлі экспериментаторларға қатысты мәселелер. Қосымша өзгергіштіктер өзара әрекеті Д. Кэмпбелл бойынша артефакті қорытындылардың қайнар көзі ретінде. Зерттеу валидтілігін бағалау және қорытындылар. Қорытындыларды генерализациялауды шектеу және оларды жеңудің екі стратегиясы. Теорияны эксперименттік фактілермен бекіту жайлы қорытынды. Жаңа гипотезаларды туғызу мәселесі. Дұрыс емес жалпылау артефакті қорытындылардың қайнар көзі ретінде (себебін түсіндіре алмайтын жеткіліксіз звенолар. Негізгі себептерді жалған бөліп алу. Бір пікірді басқасымен алмастыру. Құнды пікірлер қатесі. Қорытындылардың редукционизмі. Фактіге және беделге апелляция). Қорытындының индуктивті әдісі (Милль заңы). Дедуктивті әдіс. Дедуктивті қорытындыдағы эксперименттік гипотезаның рөлі. Жіктемелі және ғылыми жұмыстарды жасауға қойылатын талаптар. Мәліметтерді суреттеу әдістері: мәтіндік, символдық, графикалық, иллюстрациялы. Нәтижелерді геометриялық суреттеудің формалары: графтар, полигондар, гистограммалар диаграммалар, графиктер және олардың түрлері. Иллюстрациялар: олардың түрлері және ғылыми мәтінде алатын рөлі. Мәтіндік ғылыми хабарлама және олардың түрлері (ауызша және жазбаша). Ғылыми мәтінге қойылатын негізгі талаптар: бірізділік, логикалық, дәлелдеу, икемділік, оқырманның түсіне алу мүмкіндігі. Оқырмандармен тиімді коммуникация жасау принциптері. Нәтижелерді аналитикалық талдау жасау. Ғылыми мақаланы жазуға қойылатын талаптармен танысу.

ПСИХОЛОГИЯДАҒЫ ЭКСПЕРИМЕНТТІҢ НЕГІЗГІ ТҮСІНІКТЕРІ

Психологиядағы эксперименттің ғылым саласы ретінде және практикалық әрекет ретінде

Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент ғылым саласы және тәжірибе ретінде. Пән теориясы және психометрика. Психодиагностиканың дифференциалды психологиямен, психометрикамен, тәжірибелік психологиямен байланысы.

Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперименттің қолдану салалары: психологиялық кеңес беру, психотерапия, экспертиза, кәсіби таңдау т.б. Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперименттің қоюдың әдістері мен амалдарының ғылыми жүйесі ретінде. Психологиялық диагноз туралы түсінік және оның деңгейлері. Ғылыми зерттеудің міндеттері мен

жеке дара зерттеудің міндеттерін ажырату. Психодиагностикалық міндеттердің және зерттеу әдістерінің классификациясы.

Кәсіби-этикалық принциптер. психологиядағы зерттеу әдістері мен эксперименттің қысқаша тарихы

Психодиагностикадағы объективтілік көрсеткіштері. Өлшеудің стандартты қатесі. Диагностикалық әдістерге қойылатын талаптар. Психодиагностикада қолданатын кәсіби-этикалық принциптер. Психодиагност әрекетінің нәтижелілігінің көрсеткіштері. Психодиагностика дамуының тарихы. XX ғасырға дейін тест әдістерінің пайда болуы. XX ғасырдың басында психологиялық және педагогикалық тесттерді қолдану тәжірибесі. АҚШ –рында тест әдістерінің дамуы. Францияда (А.Бине, Симон) психодиагностикалық әдістерді қолдану ерекшеліктері. Ресей және шет елдерінде психодиагностиканың даму тарихы. Өр түрлі ғылыми бағыттарда психодиагностикалық амалдардың шығарылуы. (контент-анализ, проективті әдістер, патопсихологиялық әдістер т.б.) Интеллект тесттерінің даму тарихы.

ПСИХОЛОГИЯДАҒЫ ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕРІ ЖӘНЕ ЭКСПЕРИМЕНТТЕ ҚОЛДАНЫЛАТЫН ПСИХОМЕТРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕР

Тесттік нормалар

Сынақтар (тесттер) дифференциалды –психологиялық ерекшеліктерді өлшемдеу құралы ретінде. Тесттік нормалар және оларды тексеру. Диагностикалық нормалардың түрлері: абсолютті, статикалық, критериалық. Өр түрлі диагностикалық нормаларды қолдану шегі: арнайы қабілеттер диагностикасы және әмбебап мінездік диагностикасы. Тест нормаларының статистикалық негізделуі. Қалыптылықты тексеру және нормалардың тұрақтылығын тексеру.

Шкалалар, түрлері, өлшеу деңгейлері

Психодиагностикалық өлшеулердің статистикалық принциптері. Мәліметтердің негізгі түрлері (L, Q, T –мәліметтері). Өлшеулердің шкалалары және деңгейлері. Айнымалылардың бір бірімен байланыс мөлшері. Процент шкаласы және процент өлшемдері, тесттік балдардың таралу квантильдері түсінігі.

Сенімділігі

Сенімділік. Өлшеу қатесі формуласындағы тесттің дәлдігі мен сенімділігінің байланысы. Сенімділік түрлері: ретесттік, синхронды сенімділік. Сенімділікті тексеру процедуралары: параллель формаларды салыстыру, тест-ретест. Сенімділік өлшемдері. Сұрақтамалардың сенімділігі. Өлеуметтік жағымыды көріну түсінігі және сол сияқты мотивациялық

бұрмалаулар. Жалған жауаптарды тексеретін шкалалар. Жауаптарды фальсификациялау. Ішкі келісімдік. Мәліметтердің дұрыстылығын компьютер арқылы бақылау.

Валидтілік

Валидтілік және оның түрлері (конструкттік, эмпирикалық, критерий бойынша) Критерийлердің түрлері. Болжамдық және сол мезеттік валидтілік. Эмпирикалық валидтіліктің әдістері. Валидтіліктің сенімділікке тәуелділігі. Валидтілік және дұрыстылық.

Психологиядағы зерттеу әдістерінің технологиясы

Психодиагностикалық әдістерді құрастыру және бейімдеу технологиясы. Психодиагностикалық технологияның негізгі кезеңдері. типтік диагностикалық процедураларды құрастыру (Тұлғалық сұрақтамалар, репертуарлық әдістемелер, жетістік тесттері, тұлға тесттері, интеллект тесттері). Тесттерді құрау принциптері.

ПСИХОЛОГИЯНЫҢ ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕРІ.

Тұлғаны зерттеуге эксперименттік әдістерді қолданудың ерекшеліктері

Тұлға моделдеріне қатысты теоретикалық құрылымдардың әр түрлілігі. Тұлғалық сұрақтамалардың күшті және әлсіз жақтары. ММРІ және 16PF (Р. Кэттелл 16 тұлғалық факторлар) сұрақтамаларының теоретикалық негіздері , негізгі шкалалар және оларды пайдалану жалпы ерекшеліктері. Репертуарлық әдістер және жетістіктер тесттері тұлғаны зерттеуге арналған типтік диагностикалық процедуралар ретінде. Проективті әдістер және олардың негізгі белгілері. Розенцвейг, ТАТ, Роршах тесті, Люшердің түстерді таңдау тесттермен жұмыс істеу ерекшеліктері және олардың теоретикалық негіздерін, шкалаларын қысқаша сипаттау. Мінездің патологиясын анықтауға арналған диагностика. Патопсихологиялық зерттеудің міндеттері мен ерекшеліктері. Эксперименттік психологияның әдістері.

Интеллектіні зерттеуге эксперименттік әдістерді қолдану.

Интеллектті анықтаудағы негізгі амалдар және олардың модельдері. Интеллектің факторлық моделдері (Спирмен, Кэттелл, Терстоун, Гилфорд) Интеллектінің когнитивті моделдері. (Р. Стернберг) М. Холоднаяның менталды тәжірибе концепциясы. Интеллект диагностикасы. Психометриялық негіздер. Дж. Равеннің прогрессивті матрицалары. Д.Векслер тестті. Интеллект құрылымы тесттері (Р. Амтхауэра, ШТУР тест).

СЕМИНАР САБАҚТАРЫНА ҰСЫНЫЛАТЫН ТАҚЫРАПТАР ҮЛГІСІ

1. Ғылыми психологиялық зерттеудің әдіснамалық негіздері.
2. Психологиялық экспериментті құрудың жалпы негіздері.
3. Экспериментті мәселесін құру және болжамдарды құру.
4. Экспериментті жоспарлаудың негіздері.
5. Тәуелді және тәуелсіз өзгергіштіктер
6. Нағыз эксперименталды жоспарлар
7. Экспериментке дейінгі және квазиэксперименттік жоспарлар.
8. Эмпирикалық мәліметтерді жинау алдындағы ұйымдастырылатын есептеулер.
9. Психологиядағы корреляциялық зерттеу.
10. Зерттеу нәтижелерін көрсету.
11. Эксперименттік психологияның тарихы
12. Эксперименттік психологиядағы психометрикалық негіздері
13. Валидтілік пен сенімділіктің арақатынасы
14. Эксперименттік психологияның әдістері.
15. Интеллект психодиагностикасы

МАГИСТРАНТТЫҢ ӨЗІНДІК ЖҰМЫСЫНА ҰСЫНЫЛАТЫН ТАҚЫРАПТАР ҮЛГІСІ

1. Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент пәнінің өзекті мәселелері бойынша әдебиеттерді оқу, конспект жазу
2. Эксперименттік психология мәселелері бойынша диссертацияларға, монографияларға пікір жазу
3. Магистр тобын психологиялық зерттеу (социометрия, референтометрия, анкета жүргізу басқа әдістер) студенттің таңдауы бойынша
4. Эксперименттік психологияның шетелдік үлгілерімен танысу
5. Эксперименттік психологияның негізгі түсініктері бойынша глоссарий жасау
6. Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент пәні бойынша библиографиялық каталог құру
7. «Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент» пәнінен 5 ең қиын терминдерді таңдап алып, оларға толық және нақты түсіндерме беру, керек жағдайда графикалық бейнелеуді қолдану, өз мысалдарын келтіру және т.с.
8. Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент даму тарихы бойынша кесте құру: жыл, автор, негізгі жетістіктер
9. Келесі математикалық коэффициенттердің – биссеріалды коэффициент, Спирмен, Пирсон, Спирмен-Браун, Фишердің бұрыштың өңдеу коэффициенттердің тест сенімділігін тексеру әдістері ретінде толық сипаттау

10. С.Я. Рубинштейн «Экспериментальные методики патопсихологии» кітабының конспектісін кесте түрінде өткізу. Патодиагностиканың бағыттары туралы толық түсінік қалыптастыру үшін.

11. « Шикі балдарды қалай және не үшін процентильдерге және Z-шкалаға ауыстырады» атты тақырыпқа нормализация мен стандартизацияның процедуралары мен функцияларын көрсететін реферат дайындау.

12. Санаға, санасезімге, тұлға аралық қатынасқа, мотивацияға, қабілеттерге, мінезге, темпераментке арналған диагностика әдістері бойынша кесте-схема құру.

13. Бір зерттелінушіге негізгі өткен әдістемелерді жүргізіп, психологиялық қорытынды жазу

14. Психологияда өлшеу мәселесі. Эссе

15. Психологиядағы зерттеу әдістерінің мәселесі. Эссе

МАГИСТРАНТТЫҢ ОҚЫТУШЫМЕН ӨЗІНДІК ЖҰМЫСЫНА ҰСЫНЫЛАТЫН ТАҚЫРАПТАР ҮЛГІСІ

1. Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент білудің қазіргі педагог үшін маңыздылығы тақырыбына ой-пікір жоспарын құру

2. Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент бойынша түсініксіз сұрақтары мен терминдерін таңдап алып, түсіндіріңіз, МОӨЖ сабақтарында талқылаңыз

3. Өзіңізді тексеру үшін бақылау сұрақтарын құрыңыз

4. Эксперимент қандай бөліктерден құралады

5. Эксперимент жүргізуші әрекеті қандай бөліктерден құралады

6. «Эксперимент», «психодиагностика» түсініктерін салыстырыңыз

7. Мәселелік лекция дайындаңыз

8. «Эксперимент» тақырыбы бойынша экспресс-сұрау

9. Эксперименттік психологияның қолданбалы салалары

10. Классикалық бихевиоризм және необихевиоризмде эксперимент үлгісі

11. Классикалық гештальтпсихологияда эксперимент үлгісі

12. Мәдени-тарихи психологияда эксперимент үлгісі

13. Дәстүрлі емес эксперименттік жоспарлар

14. Кросс-мәдени зерттеулерді жоспарлау және жүргізу ерекшеліктері

15. Қалыптастырушы эксперимент. Қолдану аясы және ұйымдастыру ерекшеліктері

ҰСЫНЫЛАТЫН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

Негізгі:

1. Тоқсанбаева Н.Қ. Эксперименттік психология- Алматы, 2014.- 288 б.

- 2.Токсанбаева Н.Қ. Психологиялық диагностика:әдістемелік құрал-Алматы: «Қазақ университеті», 2015.- 172 б.
3. Ганзен В.А. Теория и методология психологического исследования: практическое руководство/ В.А. Ганзен, В.Д. Балин – СПб., 2012.
- 4.Готсданкер Р. Основы психологического эксперимента. - М., 2011.
- 5.Дружинин В.Н. Структура и логика психологического исследования.- М., 2015.
- 6.Дружинин В.Н. Экспериментальная психология.: Уч. пособие. - Питер, 2015.
- 7.Общая психодиагностика (под ред. А.А. Бодалева, В.В. Столина) – СПб, 2014.
- 8.А. Анастаси, С. Урбина Психологическое тестирование. СПб, 2013.
- 9.Бурлачук Л.Ф. Психодиагностика.-СПб., 2014.

Қосымша:

1. Кемпбелл Д. Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях.- М., 2015.
2. Корнилова Т.В. Экспериментальная психология: Теория и методы: Учебник для вузов. - М., 2013.
3. Кун Т. На пути к нормальной науке. //Кун Т. Структура научных революций. - М., 2013.
4. Кэмпбелл Д. Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях. - СПб., 2006. - http://sbiblio.com/biblio/archive/kempbl_modeli/00.aspx
5. Мартин Д. Психологические эксперименты. Секреты механизмов психики. - СПб., 2012.
6. Эксперимент и квазиэксперимент в психологии. / Под ред. Т.В. Корниловой. - СПб., 2014.
7. Сидоренко Е.В. Математические методы в психологии. – СПб, 2010. - <http://review3d.ru/sidorenko-e-v-metody-matematicheskoy-obrabotki-v-psixologii>
8. Словарь-справочник по психологической диагностике / под ред. Л.Ф. Бурлачука, С.М. Морозова/ - СПб., 2009. - <http://www.razym.ru/54263-burlachuk-l-f-morozov-s-m-slovar-spravochnik-po.html>

**PSAE 5301 – ПСИХОЛОГИЯДАҒЫ ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕРІ ЖӘНЕ
ЭКСПЕРИМЕНТ**
(бейіндік бағыт)

Көлемі 1 кредит

Авторлары:

Тоқсанбаева Н.Қ. – психология ғылымдарының докторы, жалпы және қолданбалы психология кафедрасының профессоры

Пікір жазғандар:

Бердібаева С.Қ. – психология ғылымдарының докторы, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің философия және саясаттану факультеті жалпы және қолданбалы психология кафедрасының профессоры

Перленбетов М.Ә. – психология ғылымдарының докторы, «Қайнар» Академиясының профессоры

ТҮСІНДІРМЕ ХАТ

«Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент» курсы магистрлерге психологиялық білім беру жүйесінде маңызды компонент болып келеді. Өйткені, магистрлердің болашақтағы мамандануына тәуелсіз, кәсіби дайындауының іргелі негіздерін қалайды. Осы курсты меңгеру барысында алынған білімдер мен іскерліктерді қолдануға деген қажеттілік кез келген кәсіпқой ғылыми ізденуші бойында болуы керек.

«Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент» пәнін меңгеру магистр-психологтардың жалпы психологияны білуді талап етеді, сонымен қатар, «Психологияның теориялық-әдіснамалық негіздері», «Психологиядағы статистикалық әдістер», «Жалпы психология бойынша практикум» деген пәндермен пәнаралық байланыста болуы керек. Басқа пәндердің мазмұнын ескеру міндетті түрде осы пәннің нәтижелілігін көтереді.

Курсты меңгеру барысында магистр алған білімдері болашақта жоспарланатын және жүргізілетін зерттеулерді әр түрлі әдістердің шарттарына сәйкестігі жағынан кәсіби түрде бағалауға мүмкіншілік береді.

Магистр компетенцияларының негізгі формалары (білімдер, іскерліктер, дағдылар)

«Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент» пәнін меңгеруде **білімдер болуы қажет:**

- Қазіргі эксперименттік психологияның қалыптасқан тәжірибелік амалдарын;
- Эксперименттік психологияның өзекті бағыттарын, амалдарын, қолданбалы салаларын;

- Эксперименттік ғылымның қазіргі заман әдістерін және оның жеке салаларын, және оларды қолдану мүмкіншіліктері мен шектеулері.

мынадай іскерліктерге ие болуы тиіс:

– психологиялық эксперимент ұйымдастыруда танымдық процесстер психологиясының (қабылдау, ес, зейін, ойлау) әр түрлі салаларындағы мәліметтерді үйлестіру;

– эксперименттік ғылымның пән аралық мәселелерінің психологиялық негіздерін ажырату, оларды шешу үшін ең қолайлы амал таба білу;

– қазіргі эксперименттік психологияның негізгі түсініктерімен және бағыттары мен жұмыс істеу.

мынадай дағдыларды меңгеруі тиіс:

- Қазіргі эксперименттік психологияның зерттеулерін ғылыми тұрғыда талдау

– Қазіргі эксперименттік психологияның қолданбалы зерттеу жүргізу дағдылары

«Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент» пәнін оқыту алдын ала оқытылатын пәндер: «Психологиядағы статистиканың қазіргі әдістері», «Психология бойынша практикум» барысында алынған білімдерге негізделеді.

«Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент» типтік оқу бағдарламасы «6М050300- Психология» мамандығы бойынша жоспарына құрастырылған.

ПӘННІҢ ТАҚЫРЫПТЫҚ ЖОСПАРЫ

№	Тақырыптардың аталуы
1.	Кіріспе
20.	«Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент» жалпы сипаттамасы және мақсаттары.
21.	Эксперименттік психологияның теориясы және практикасының әдіснамасы
22.	Эмпирикалық психологиялық зерттеулерге қолданылатын әдіснамасы туралы түсінік
23.	Психологиялық эксперимент ұйымдастыру және жүргізу
24.	Психологиялық эксперименттегі өзгергіштіктер және оларды өлшеу
25.	Экспериментатордың іс-әрекеті және сыналұшыладың мінез-құлқы
26.	Сенімді және артефактілі қорытындылар. Зерттеу нәтижелерін жазу
27.	Психологиядағы эксперименттің негізгі түсініктері
28.	Психологиядағы эксперименттің ғылым саласы ретінде және практикалық әрекет ретінде
29.	Кәсіби-этикалық принциптер. психологиядағы зерттеу әдістері мен эксперименттің қысқаша тарихы

30.	Психологиядағы зерттеу әдістері және экспериментте қолданылатын психометриялық негіздер
31.	Тесттік нормалар, сенімділік, валидтілік
32.	Өлшеу деңгейлері, түрлері, шкалалары

ПӘННІҢ МАЗМҰНЫ

Кіріспе

Курсты оқыту мақсаты: курс эксперименттік психологиядағы зерттеу әдістері мен эксперименттік-психологиялық зерттеудің дағдылары мен іскерліктердің жүйесін, мәліметтерді жинау және өңдеу, психологиялық зерттеу мәліметтерді статистикалық сынау әдістерімен сәйкестіру мен зерттеу нәтижелерін психологиялық дұрыс интерпретациялау арқылы жүзеге асыру әрекеттерін қалыптастыруға бағытталған.

Курстың міндеттері:

- әлемдік және отандық эксперименттік психология ғылымының және негізгі теориялық бағыттары және практикалық жетістіктерімен таныса алады;
- өз бетінше зерттеу жұмысын жүргізу, сонымен қатар қолданбалы және теориялық іс-әрекеттерді ұйымдастыра алу қабілеті дамиды;
- өз бетінше ғылыми психологиялық зерттеу жүргізе алу және жоспарлау дағдылары қалыптасады;
- сауатты ғылыми талдауға қажетті ұғымдар негізін қалыптастырады және ғылыми фактілердің мәртебесіне ие болуға мүмкіндік беретін кез— келген психологиялық мәліметтерді сыни бағалай алу дағдылары қалыптасады

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

«Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент» жалпы сипаттамасы және мақсаттары.

Эксперименттік психологияның зерттеу жүргізу әдістері мен тәсілдерінің ғылыми жүйесі ретінде түсіну. Қазіргі эксперименттік психологияның ғылым және тәжірибе түрі ретінде пәні мен мазмұны. Эксперименттік психологияның даму тарихы, олардың теориялық және тәжірибелік маңыздылығы. Эксперимент шындықты танып білудің бір тәсілі ретінде, теорияға «шектеу» қою әдісі ретінде, психологиялық гипотезаларды тексеру және ой өрісінің нормативті логикасы ретінде. Эксперименттік зерттеу және эксперименттік әдісті қолдану.

ЭКСПЕРИМЕНТТІК ПСИХОЛОГИЯНЫҢ ТЕОРИЯСЫ ЖӘНЕ ПРАКТИКАСЫНЫҢ ӘДІСНАМАСЫ

Эмпирикалық психологиялық зерттеулерге қолданылатын әдіснамасы туралы түсінік

Ғылым, теория, әдіснама, әдістер-әдістемелер туралы анықтама. Эксперименттік психологияның әдіснамалық принциптері. Зерттеудің ғылыми әдісі, оның негізгі нормативтері: зерттеуді жүргізу және жоспарлау стандарттары, ғылыми ойлау нормативтері. К. Поппердің ғылыми білімді жалғандау жайлы бірінші парадоксы. Ғылыми теорияның құрылымы. Теория түрлері: құрылуы бойынша (аксиоматикалық және гипотетико-дедуктивті), ұйымдастыру формасы бойынша (сапалық, формалданған, формалды). Ғылыми теория және гипотезалар. Эмпирикалық және ғылыми фактілердің арақатынасы. Зерттеудің негізгі ғылыми әдістері және валидтіліктің түрлері. Зерттеудің теориялық әдістері. Нәтижесі бойынша басқа ғылыми әдістерден айырмашылығы. Теориялық әдістер. Практикалық этика және практикалық психология кәсіби іс-әрекет ретінде.

Психологиялық экспериментті ұйымдастыру және жүргізу

Ғылыми психологиялық зерттеу мәселесі ұғымы. Ғылыми мәселені бөліп алу сатылары (В.Н. Дружинин). Зерттеудің объектісі және пәні туралы түсінік. Зерттеудің мақсаты мен міндеттерін анықтау. Зерттеудің өзектілігі, оның нәтижелерінің теориялық және практикалық мәні туралы түсінік. Экспериментті мазмұнды жоспарлау және оның типтерін таңдау эксперименттік психологиялық зерттеудің логикалық схемасы ретінде. Эксперименттік жоспарларды жіктеу белгілері. Бір тәуелсіз өзгергіштік үшін эксперименттік жоспарлар: әсерден кейін тестіленген екі рандомизациялы топқа арналған жоспар (Р.А.Фишер); алдын-ала және соңғы тестіленген екі рандомизациялы топқа арналған жоспар; төрт топқа арналған Соломон жоспары. Бір тәуелсіз өзгергіштік және бірнеше топтар үшін жоспар. Факторлық жоспарлар. Бір сыналуды үшін экспериментті жоспарлау. Функционалды сынақтар. Уақытша сериялар әдісі бойынша жоспарлау. Ақиқатты эксперименттік схемалар. Экспериментке дейінгі және квазиэксперименттік жоспарлар. Эквивалентті емес топтар үшін экспериментті жоспарлау. Ex-post-facto жоспарлары. Корреляциялық зерттеулер. Экспериментті дамыту келешегі: көп өлшемді эксперимент, дифференциалды-психологиялық эксперимент, кросс-мәдени зерттеулер. Ойша және шын эксперимент. Шын, идеалды және виртуалды эксперименттер.

Психологиялық эксперименттегі өзгергіштіктер және оларды өлшеу

Психологиядағы өлшеу ұғымы. С.С. Паповян бойынша психологиялық өлшеулердің жіктелісі. Тәуелді және тәуелсіз өзгергіштіктер. Өзгергіштіктер арасындағы қатынастар. Д. Кеэмпбелл бойынша тәуелсіз өзгергіштіктердің жіктелісі: басқарылатын өзгергіштіктер, қоршағандарға қатысты тұрақтылар, «организмді» өзгергіштіктер, тестіленетін немесе алдын ала

өлшенілетін өзгергіштіктер. Өзгергіштіктерді тексеру. Психологиялық эксперименттегі өзгергіштіктерді басқару. Тәуелсіз өзгергіштіктердің мәселелік аспектілері. Ғылыми эксперименттік зерттеулердегі себептік белгілері. Тәуелсіз өзгергіштіктер: тапсырмалардың сипаттамасы; жағдайдың ерекшеліктері, күйлердің басқарылатын ерекшеліктері. Тәуелді өзгергіштіктер. Тәуелді өзгергіштіктердің параметрлері, типтері, тіркеулері (тексеру). Д.Кэмпбелл жіктемесіндегі қосымша өзгергіштіктердің негізгі типтері және оларды тексеру. Өзгергіштіктер арасындағы қатынастар. Функционалды өзгергіштіктердің түрлері. Психологиялық шкалалау. Өзгергіштіктерді өлшеу шкалалары (С.Стивенс). Психофизикадағы өлшеу. Психофизикалық заңдар. Психологиялық өлшеу әдістері туралы түсінік. Психологиядағы өлшеу әдістерінің негізгі сипаттамасы. Психофизикалық эксперимент.

Экспериментатордың іс-әрекеті және сыналушылардың мінез-құлқы

Жеке сыналушылармен және топтармен эксперимент жүргізу. Зерттеу таңдауын қалыптастыру, оны қалыптастырудың үш белгісі. Таңдау репрезентативтілігін қамтамасыз ету. Таңдау санына қойылатын талаптар. Рандомизация – «таңдау эффектілерін» тексеру тәсілі ретінде. Эксперименттегі экспериментатордың іс-әрекеті. Экспериментатор мен сыналушының эксперимент нәтижелерін ауытқытатын қарым-қатынастың негізгі факторлары (С. Розенцвейг). Розенталь эффектісі. Экспериментатор іс-әрекетіндегі инструкцияның алатын рөлі және оның сыналушылардың мінез-құлқына әсері. Сыналушылардың іс-әрекет нәтижесін бағалаудағы экспериментатор жіберетін әдеттегі қателері (Л.Бергер). Сыналушы: оның эксперименттегі іс-әрекеті. Экспериментатор және сыналушының бірлескен іс-әрекеті. Эксперименттік ситуациядағы сыналушының мінез-құлқының мотивациясы. Эксперименттік ситуациядағы ересек сыналушылармен және бала сыналушыларымен қарым-қатынас жасаудың ерекшеліктері. Артефакт болып табылатын сыналушылардың мінез-құлықтық көріністері. «Эффект плацебо», «Эффект Хотторн», «Аудитория эффектісі», «Эффект зайонца». Эксперимент ситуациясының оның нәтижесіне әсер етуі. Эксперимент нәтижелеріне қарым-қатынас және сыналушы тұлғасының әсерін тексерудің арнайы әдістемелік тәсілдері: «соқыр плацебо», алдау, «жасырын» эксперимент әдістері, тәуелді параметрлерді тәуелсіз өлшеу әдісі, сыналушылардың ситуацияны қабылдауын тексеру. Зерттеу жұмыстарын жүргізу барысындағы экспериментке қатысушыларға жауапты этикалық қатынасты анықтайтын негізгі принциптер.

Сенімді және артефактілі қорытындылар. Зерттеу нәтижелерін жазу

Психологиялық болжамдарды эксперименттік тексерудің аяқтаушы сатысы ретіндегі қорытындыларды тексеру. Психологиялық болжамдарды

тексерудегі статистикалық қорытындылар. І-ші және ІІ-ші типті қателер. Нәтижелерді жалпылау мәселесі: объектілерге қатынас, биологиялық сипаттамалары, әлеуметтік-мәдени ерекшеліктері, зерттеу шарты бойынша және әртүрлі экспериментаторларға қатысты мәселелер. Қосымша өзгергіштіктер өзара әрекеті Д. Кэмпбелл бойынша артефактік қорытындылардың қайнар көзі ретінде. Зерттеу валидтілігін бағалау және қорытындылар. Қорытындыларды генерализациялауды шектеу және оларды жеңудің екі стратегиясы. Теорияны эксперименттік фактілермен бекіту жайлы қорытынды. Жаңа гипотезаларды туғызу мәселесі. Дұрыс емес жалпылау артефакті қорытындылардың қайнар көзі ретінде (себебін түсіндіре алмайтын жеткіліксіз звенолар. Негізгі себептерді жалған бөліп алу. Бір пікірді басқасымен алмастыру. Құнды пікірлер қатесі. Қорытындылардың редукационизмі. Фактіге және беделге апелляция). Қорытындының индуктивті әдісі (Милль заңы). Дедуктивті әдіс. Дедуктивті қорытындыдағы эксперименттік гипотезаның рөлі. Жіктемелі және ғылыми жұмыстарды жасауға қойылатын талаптар. Мәліметтерді суреттеу әдістері: мәтіндік, символдық, графикалық, иллюстрациялы. Нәтижелерді геометриялық суреттеудің формалары: графтар, полигондар, гистограммалар диаграммалар, графиктер және олардың түрлері. Иллюстрациялар: олардың түрлері және ғылыми мәтінде алатын рөлі. Мәтіндік ғылыми хабарлама және олардың түрлері (ауызша және жазбаша). Ғылыми мәтінге қойылатын негізгі талаптар: бірізділік, логикалық, дәлелдеу, икемділік, оқырманның түсіне алу мүмкіндігі. Оқырмандармен тиімді коммуникация жасау принциптері. Нәтижелерді аналитикалық талдау жасау. Ғылыми мақаланы жазуға қойылатын талаптарды талдау.

ПСИХОЛОГИЯДАҒЫ ЭКСПЕРИМЕНТТІҢ НЕГІЗГІ ТҮСІНІКТЕРІ

Психологиядағы эксперименттің ғылым саласы ретінде және практикалық әрекет ретінде

Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент ғылым саласы және тәжірибе ретінде. Пән теориясы және психометрика. Психодиагностиканың дифференциалды психологиямен, психометрикамен, тәжірибелік психологиямен байланысы.

Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперименттің қолдану салалары: психологиялық кеңес беру, психотерапия, экспертиза, кәсіби таңдау т.б. Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперименттің қоюдың әдістері мен амалдарының ғылыми жүйесі ретінде. Психологиялық диагноз туралы түсінік және оның деңгейлері. Ғылыми зерттеудің міндеттері мен жеке дара зерттеудің міндеттерін ажырату. Психодиагностикалық міндеттердің және зерттеу әдістерінің классификациясы.

Кәсіби-этикалық принциптер. психологиядағы зерттеу әдістері мен эксперименттің қысқаша тарихы

Психодиагностикадағы объективтілік көрсеткіштері. Өлшеудің стандартты қатесі. Диагностикалық әдістерге қойылатын талаптар. Психодиагностикада қолданатын кәсіби-этикалық принциптер. Психодиагност әрекетінің нәтижелігінің көрсеткіштері. Психодиагностика дамуының тарихы. XX ғасырға дейін тест әдістерінің пайда болуы. XX ғасырдың басында психологиялық және педагогикалық тесттерді қолдану тәжірибесі. АҚШ –рында тест әдістерінің дамуы. Францияда (А.Бине, Симон) психодиагностикалық әдістерді қолдану ерекшеліктері. Ресей және шет елдерінде психодиагностиканың даму тарихы. Әр түрлі ғылыми бағыттарда психодиагностикалық амалдардың шығарлуы. (контент-анализ, проективті әдістер, патопсихологиялық әдістер т.б.) Интеллект тесттерінің даму тарихы.

ПСИХОЛОГИЯДАҒЫ ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕРІ ЖӘНЕ ЭКСПЕРИМЕНТТЕ ҚОЛДАНЫЛАТЫН ПСИХОМЕТРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕР

Тесттік нормалар, сенімділігі, валидтілік

Сынақтар (тесттер) дифференциалды –психологиялық ерекшеліктерді өлшемдеу құралы ретінде. Тесттік нормалар және оларды тексеру. Диагностикалық нормалардың түрлері: абсолютті, статикалық, критериалық. Әр түрлі диагностикалық нормаларды қолдану шегі: арнайы қабілеттер диагностикасы және әмбебап мінездік диагностикасы. Тест нормаларының статистикалық негізделуі. Қалыптылықты тексеру және нормалардың тұрақтылығын тексеру.

Сенімділік. Өлшеу қатесі формуласындағы тесттің дәлдігі мен сенімділігінің байланысы. Сенімділік түрлері: ретесттік, синхронды сенімділік. Сенімділікті тексеру процедуралары: параллель формаларды салыстыру, тест-ретест. Сенімділік өлшемдері. Сұрақтамалардың сенімділігі. Өлеуметтік жағымыды көріну түсінігі және сол сияқты мотивациялық бұрмалаулар. Жалған жауаптарды тексеретін шкалалар. Жауаптарды фальсификациялау. Ішкі келісімдік. Мәліметтердің дұрыстылығын компьютер арқылы бақылау.

Валидтілік және оның түрлері (конструкттік, эмпирикалық, критерий бойынша) Критерийлердің түрлері. Болжамдық және сол мезеттік валидтілік. Эмпирикалық валидтіліктің әдістері. Валидтіліктің сенімділікке тәуелділігі. Валидтілік және дұрыстылық.

Шкалалар, түрлері, өлшеу деңгейлері

Психодиагностикалық өлшеулердің статистикалық принциптері. Мәліметтердің негізгі түрлері (L, Q, T –мәліметтері). Өлшеулердің шкалалары және деңгейлері. Айнымалдылардың бір бірімен байланыс

мөлшері. Процент шкаласы және процент өлшемдері, тесттік балдардың таралу квантильдері түсінігі.

СЕМИНАР САБАҚТАРЫНА ҰСЫНЫЛАТЫН ТАҚЫРАПТАР ҮЛГІСІ

1. Ғылыми психологиялық зерттеудің әдіснамалық негіздері.
2. Психологиялық экспериментті құрудың жалпы негіздері.
3. Экспериментті мәселесін құру және гипотезаларды тағайындау.
4. Экспериментті жоспарлаудың негіздері.
5. Тәуелді және тәуелсіз өзгергіштіктер
6. Нағыз эксперименттік жоспарлар
7. Экспериментке дейінгі және квазиэксперименттік жоспарлар.
8. Эмпирикалық мәліметтерді жинау алдындағы ұймдастырылатын есептеулер.
9. Психологиядағы корреляциялық зерттеу.
10. Зерттеу нәтижелерін көрсету.
11. Эксперименттік психологияның тарихы
12. Эксперименттік психологиядағы психометрикалық негіздері
13. Валидтілік пен сенімділіктің арақатынасы

МАГИСТРАНТТЫҢ ӨЗІНДІК ЖҰМЫСЫНА ҰСЫНЫЛАТЫН ТАҚЫРЫПТАР ҮЛГІСІ

1. Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент пәнінің өзекті мәселелері бойынша әдебиеттерді оқу, конспект жазу
2. Эксперименттік психология мәселелері бойынша диссертацияларға, монографияларға пікір жазу
3. Магистрлар тобын психологиялық зерттеу (социометрия, референтометрия, анкета жүргізу басқа әдістер) студенттің таңдауы бойынша
4. Эксперименттік психологияның шетелдік үлгілерімен танысу
5. Эксперименттік психологияның негізгі түсініктері бойынша глоссарий жасау
6. Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент пәні бойынша библиографиялық каталог құру
7. «Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент» пәнінен 5 ең қиын терминдерді таңдап алып, оларға толық және нақты түсіндерме беру, керек жағдайда графикалық бейнелеуді қолдану, өз мысалдарын келтіру және т.с.
8. Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент даму тарихы бойынша кесте құру: жыл, автор, негізгі жетістіктер
9. Келесі математикалық коэффициенттердің – биссеріалды коэффициент, Спирмен, Пирсон, Спирмен-Браун, Фишердің бұрыштың

өңдеу коэффициенттердің тест сенімділігін тексеру әдістері ретінде толық сипаттау

10. С.Я. Рубинштейн «Экспериментальные методики патопсихологии» кітабының конспектісін кесте түрінде өткізу. Патодиагностиканың бағыттары туралы толық түсінік қалыптастыру үшін.

11. « Шикі балдарды қалай және не үшін процентильдерге және Z-шкалаға ауыстырады» атты тақырыпқа нормализация мен стандартизацияның процедуралары мен функцияларын көрсететін реферат дайындау.

12. Санаға, санасезімге, тұлға аралық қатынасқа, мотивацияға, қабілеттерге, мінезге, темпераментке арналған диагностика әдістері бойынша кесте-схема құру.

13. Бір зерттелінушіге негізгі өткен әдістемелерді жүргізіп, психологиялық қорытынды жазу

14. Психологияда өлшеу мәселесі. Эссе

15. Психологиядағы зерттеу әдістерінің мәселесі. Эссе

МАГИСТРАНТТЫҢ ОҚЫТУШЫМЕН ӨЗІНДІК ЖҰМЫСЫНА ҰСЫНЫЛАТЫН ТАҚЫРАПТАР ҮЛГІСІ

1. Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент білудің қазіргі педагог үшін маңыздылығы тақырыбына ой-пікір жоспарын құру
2. Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент бойынша түсініксіз сұрақтары мен терминдерін тандап алып, түсіндіріңіз, МОӨЖ сабақтарында талқылаңыз
3. Өзіңізді тексеру үшін бақылау сұрақтарын құрыңыз
4. Эксперимент қандай бөліктерден құралады
5. Эксперимент жүргізуші әрекеті қандай бөліктерден құралады
6. «Эксперимент», «психодиагностика» түсініктерін салыстырыңыз
7. Мәселелік – дәрісті дайындаңыз
8. «Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент» тақырыбы бойынша экспресс-сұрау
9. Эксперименттік психологияның қолданбалы салалары
10. Классикалық бихевиоризм және необихевиоризмде эксперимент үлгісі
11. Классикалық гештальтпсихологияда эксперимент үлгісі
12. Мәдени-тарихи психологияда эксперимент үлгісі
13. Дәстүрлі емес эксперименттік жоспарлар
14. Кросс-мәдени зерттеулерді жоспарлау және жүргізу ерекшеліктері
15. Қалыптастырушы эксперимент. Қолдану аясы және ұйымдастыру ерекшеліктері

ҰСЫНЫЛАТЫН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

Негізгі:

1. Тоқсанбаева Н.Қ. Эксперименттік психология- Алматы, 2014.- 288 б.
2. Тоқсанбаева Н.Қ. Психологиялық диагностика: әдістемелік құрал- Алматы: «Қазақ университеті», 2015.- 172 б.
3. Ганзен В.А. Теория и методология психологического исследования: практическое руководство/ В.А. Ганзен, В.Д. Балин – СПб., 2012.
4. Готсданкер Р. Основы психологического эксперимента. - М., 2011.
5. Дружинин В.Н. Структура и логика психологического исследования. - М., 2015.
6. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология.: Уч. пособие. - Питер, 2015.
7. Общая психодиагностика (под ред. А.А. Бодалева, В.В. Столина) – СПб, 2014.
8. Анастаси, С. Урбина Психологическое тестирование. СПб, 2013.
9. Бурлачук Л.Ф. Психодиагностика.-СПб., 2014.

Қосымша:

1. Кемпбелл Д. Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях.- М., 2015.
2. Корнилова Т.В. Экспериментальная психология: Теория и методы: Учебник для вузов. - М., 2013.
3. Кун Т. На пути к нормальной науке. //Кун Т. Структура научных революций. - М., 2013.
4. Кэмпбелл Д. Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях. - СПб., 2006. - http://sbiblio.com/biblio/archive/kempbl_modeli/00.aspx
5. Мартин Д. Психологические эксперименты. Секреты механизмов психики. - СПб., 2012.
6. Эксперимент и квазиэксперимент в психологии. / Под ред. Т.В. Корниловой. - СПб., 2014.
7. Сидоренко Е.В. Математические методы в психологии. – СПб, 2010. - <http://review3d.ru/sidorenko-e-v-metody-matematicheskoy-obrabotki-v-psixologii>
8. Словарь-справочник по психологической диагностике / под ред. Л.Ф. Бурлачука, С.М. Морозова/ - СПб., 2009. - <http://www.razym.ru/54263-burlachuk-l-f-morozov-s-m-slovar-spravochnik-po.html>

ТМОР 5203 – ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПСИХОЛОГИИ

(базовая дисциплина магистратуры для специальности «Психология»)

Объем 2 кредита

Авторы:

Ким А.М. – доктор психол.наук, профессор кафедры общей и прикладной психологии КазНУ им.аль-Фараби

Мун М.Н. – кандидат психол. наук, доценткафедры общей и прикладной психологии КазНУ им.аль-Фараби

Рецензенты:

Ахтаева Н.С. – доктор психол. наук, профессор кафедры общей и прикладной психологии Казахского национального университета имени аль-Фараби

Еркинбекова М.А. – кандидат психол. наук, доцент кафедры социальных наук и педагогики университета «Кайнар»

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Изучение «Теоретико-методологические основ психологии» является актуальным и обязательным требованием, обеспечивающим методологическую подготовку психологов в магистратуре. В рамках этой дисциплины определяются предмет, структура, методы и место психологии в системе наук. Рассматривая основные теоретические течения и подходы в истории развития психологического знания, становится возможным выявление закономерностей и методологических тенденций психологии. Как обязательный компонент, «Теоретико-методологические основы психологии» обобщают накопленный тысячелетиями практический опыт психологии, давая новый импульс к развитию. В рамках этой дисциплины рассматриваются данные как зарубежной, так и казахстанской психологической науки.

Цель и задачи дисциплины:

Цель: сформировать системное представление о теоретико-методологических основах построения и развития психологической науки в истории человечества.

Задачи:

- дать знания о методологии психологического исследования в историческом и сравнительном аспекте,
- осветить основные методологические закономерности в построении психологической науки,

- классифицировать теоретические течения и научные концепции мировой и казахстанской психологии.

Основные формы компетенций магистрантов при освоении курса:

знать:

- общие методологические подходы к исследованию базовых проблем психологии;
- современные тенденции развития психологии;
- системное представление о человеке как целостной системе;

уметь:

- критически оценивать и сопоставлять научные факты, касающиеся теоретических аспектов психологии;
- ориентироваться в многообразии научных фактов, явлений и процессов;
- умение применять системные знания в области научной и практической деятельности;

овладеть навыками:

- сравнительного анализа основных понятий современной психологии;
- применять теоретико-методологические знания в организации и планировании психологического исследования;
- порождать новые идеи при выполнении заданий (креативность).

Пререквизиты: «Общая психология», «История и философия науки», «История мировой психологии», «Педагогическая психология», «Социальная психология» и др.

Постреквизиты: «Проблема самосознания личности», «Психология личности в условиях рынка», «Проблемы математического моделирования в современной психологии», «Исследовательские методы и эксперимент в психологии».

ТЕМАТИЧЕСКИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛИНЫ

№	Название тем
	Методология психологии - исторический аспект
1	Методология, методы, методики в психологии
2	История развития методологических парадигм в психологии
3	Структурализм
4	Функционализм
5	Парадигма гештальт-психологии
6	Парадигма психоанализа
	Методология психологии – современные тенденции
7	Актуальность системного подхода в современной психологии
8	Развитие системного подхода в отечественной и зарубежной

	психологии
9	Понятие системного базиса.
10	Подструктура человека как индивида
11	Подструктура человека как личности
12	Подструктура человека как субъекта деятельности
13	Подструктура человека как индивидуальности
14	Использование теоретико-методологических подходов психологии в современной научно-исследовательской деятельности
15	Применение теоретико-методологических подходов в современной практической психологии (профилактика, диагностика, консультирование, экспертиза и т.д.)

СОДЕРЖАНИЕ ДИСЦИПЛИНЫ

Введение

Цель и задачи дисциплины:

Цель: сформировать системное представление о теоретико-методологических основах построения и развития психологической науки в истории человечества.

Задачи:

- дать знания о методологии психологического исследования в историческом и сравнительном аспекте,
- осветить основные методологические закономерности в построении психологической науки,
- классифицировать теоретические течения и научные концепции мировой и казахстанской психологии.

Объекты изучения дисциплины: учебные и научные тексты в виде статей, диссертаций, материалов конференций, видеоматериалы.

Методы изучения дисциплины: лекционный, дискуссия, кейс-стади, презентация самостоятельно подготовленного доклада.

Роль и место науки данной дисциплины среди других наук состоит в ее обязательном и базовом характере по отношению ко всем другим, более частным и более прикладным дисциплинам, изучаемым далее.

ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ

МЕТОДОЛОГИЯ ПСИХОЛОГИИ - ИСТОРИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Методология, методы, методики в психологии

Методология научного познания. Трудности определения предмета психологической науки. Психологическая феноменология (круг феноменов, изучаемых психологами разных школ). Категория «деятельность» в психологической науке. Предварительное определение объекта и предмета психологии.

Место психологии в системе наук. Психология и естественные науки. Психология и общественные науки. Психология и технические науки. Другие отрасли психологии, в том числе фундаментальные. Отрасли психологии как системы.

Объяснительные принципы психологии. Принципы взаимодействия, детерминизма, целостности, активности, субъектности, реконструкции. Психологическая наука как социальный институт. Естественно-научная и гуманитарная стратегии в психологии. Возможность объединения двух стратегий психологического исследования.

Методы психологии. Определение предмета психологического исследования. Экспериментально-реконструктивный метод и методики психологического исследования. Общенаучный характер метода психологии и специфика ее предмета. Возможные классификации конкретных психологических методов. Виды наблюдения, психологический эксперимент, измерение и другие методы психологической науки и практики.

История развития методологических парадигм в психологии

Этапы развития научно-психологического знания. Период формирования психологического знания в рамках других научных дисциплин (IV–V вв. до н. э. — 60-е гг. XIX в.). Развитие представлений о душе в рамках религиозных систем и ритуалов. Учение о душе. Понятие «душа» как научное обобщение в античной философии и психологии. Учение о душе в философии и психологии Демокрита и Платона. Проблемы души в творчестве Аристотеля. Учения об опыте и о сознании. Предпосылки появления психологии как науки о сознании. Путь Р. Декарта к понятию сознания. Рефлексия как метод исследования сознания по Дж.Локку. Общая характеристика допарадигмального периода формирования психологического знания.

Психология как самостоятельная научная дисциплина (60-е гг. XIX в. - настоящее время). Этап формирования первых парадигм. Кризис психологии (10–30-е гг. XX в.). Современное состояние психологии. Основные направления развития психологической науки.

Психологическая наука и психологическая практика. Фундаментальная психология и прикладная психология. Основные направления практической психологии. Сферы практического применения психологического знания.

Структурализм

Предмет и метод эмпирической психологии сознания. Программа построения психологии как самостоятельной науки В. Вундта. Ассоциация как механизм работы сознания. Понятие апперцепции.

Структурализм Титченера как вариант интроспективной психологии. Метод “аналитической интроспекции” и “ошибка стимула”.

Метод “систематической интроспекции” в Вюрцбургской школе и исследование процессов мышления.

Функционализм

Программа построения психологии как самостоятельной науки Ф. Brentano. Brentano против Вундта: альтернативная программа построения психологии как самостоятельной науки. Понятие «интенций» сознания по Ф. Brentano.

Функционализм и структурализм. Возникновение функционализма в европейской и американской психологии. К. Штумпф - интеллектуальные и эмотивные функции сознания. У. Джемс – изучение потока сознания. Д. Дьюи, Д. Энджелл – функциональная психология. В.К.Шабельников – психика как функциональная система.

Причины исчезновения классической эмпирической психологии сознания. К проблеме психологического кризиса.

Парадигма гештальт-психологии

Критика принципа элементаризма и проблема целостности в психологии. Целостный подход в гештальтпсихологии. Понятие «гештальт». Метод “феноменологического самонаблюдения” в гештальтпсихологии. Целостный подход в других психологических школах Германии. Исследование творческого мышления в работах М. Вертгеймера. Проблема неклассического понимания объективности и гештальтпсихология. Разработка проблемы целостности в школе К. Левина. “Эффект Зейгарник” и проблема квази-потребностей. Исследование фрустрации Т. Дембо и проблема “полевого поведения”.

Парадигма психоанализа

Возникновение психоанализа. Методы изучения бессознательного по З. Фрейду. Структура психической жизни по З. Фрейду. Понятие влечения в психоанализе. Аналитическая психология К. Юнга. Индивидуальная психология А. Адлера. Образ «Я» в работах К. Хорни. «Бегство от свободы» Э. Фромма. Межличностные отношения в трудах Г. Салливена. Эго-психология Э. Эриксона.

Установка и бессознательное в психологической школе Д.Н. Узнадзе. Возможная классификация бессознательных явлений в психологии.

МЕТОДОЛОГИЯ ПСИХОЛОГИИ – СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ

Актуальность системного подхода в современной психологии

Системный подход в современной психологии. Особенности системного подхода в психологии. Системный характер психики. Многоаспектность и основные тенденции современной психологии и системный подход. Особенности современной методологии психологического исследования и ее связь с системным подходом. Основные возможности и перспективы в современных условиях системного подхода.

Арсенал системных технологий психологической науки. Важнейшие классификации систем (статические и динамические, непрерывные и дискретные, детерминированные и постоянные, активные и пассивные). Разновидности системного подхода: комплексный, структурный, целостный. Сущность и возможности системного подхода.

Развитие системного подхода в отечественной и зарубежной психологии

Развитие системного подхода в отечественной психологии. Методические основания системного подхода. Сущность системного подхода. Цели системного подхода в психологии. Уровни системного подхода.

Методологические основания применения системного подхода в психологии (Б.Г. Ананьев, Б.Ф. Ломов, А.В.Петровский, М.Г.Ярошевский). Системный подход в психологии (В.А. Ганзен).

Развитие системного подхода в зарубежной психологии. Перспективы развития системного подхода в отечественной и зарубежной психологии. История развития системного подхода в отечественной и зарубежной психологии. Новые варианты системного принципа в психологии.

Понятие системного базиса

Понятие системного базиса. Системный принцип в психологии. Понятие системности научного знания в целом. Зарождение и развитие системного принципа в психологии, определение значения данного принципа для психологической науки. Построение на основе принципа системности предмета психологической науки. Принципы разработки системного метода познания психических явлений. Способ существования психического как системы. Абстрактно-аналитическая ветвь системного подхода. Уровни системного подхода. Функции системных описаний. Системная методология.

Подструктура человека как индивида

Человек как индивид. Нейродинамические, конституциональные, возрастные и половые характеристики. Индивид – как наименьшая единица в системе вида, сохраняющая о нем информацию во времени. Основные отношения человека в системе вида - отношения между родителями и детьми, отношения предков и потомков.

Подструктура человека как личности

Индивидуальности личность как человеческая характеристика. Личность как наименьшая единица и система общества. Человек как личность и актуальные отношения с различными социальными единицами и другими людьми. Локализация личности в различных областях физического и социального пространства. Выделение двух компонентов: низших и

высших психических функций, поведенческого и гностического компонентов интеллекта, различных сторон личности, тенденций и потенций. Организм, психика, личность или человек как система. Системный анализ личностного опросника ММРІ: программа исследования личности А. Ф. Лазурского, карта личности К. К. Платонова, стандартные опросники Кеттелла, ММРІ и др. Системное описание человека как личности и индивидуальности.

Подструктура человека как субъекта деятельности

Субъект – как действующий и испытывающий воздействия, познающий и познаваемый человек, носитель активного познания. Объект психологии – множество субъектов, предмет психологии – указанные отношения. Социализированный индивид и субъект как индивидуальность. Рассмотрение психики как подсистемы системы "человек – среда". Отдельные подсистемы или характеристики психики. Системный характер психики. Субъектный подход к изучению психики (Б.Г. Ананьев, С.Л. Рубинштейн, К.А. Абульханова-Славская, А.В. Брушлинский).

Подструктура человека как индивидуальности

Системные описания индивидуальности. Содержание понятия "индивидуальность": общее, особенное и единичное. Общее в индивидуальности и основные ее макрохарактеристики: жизненный путь, социальный опыт, индивидуальные особенности и продуктивность деятельности. Неповторимость – как объединяющий фактор: жизненный путь, социальный опыт, индивидуальные особенности и результаты деятельности. Понятие индивидуальности и понятие личности. Человек как индивидуальность, индивидуальная история, индивидуальный опыт.

Использование теоретико-методологических подходов психологии в современной научно-исследовательской деятельности

Задачи системных исследований. Системное исследование: выбор объекта и формулировка задачи в терминах системного подхода. Выбор объекта конкретного исследования, организация человека как обособленной подсистемы. Необходимые условия для получения системного описания объекта (сенсорная организация человека, психомоторная организация, интеллект и т. п.).

Объекты систематизации: множество данных, относящихся к одному человеку или к некоторой выборке людей. Реальные и динамические системы "человек – среда". Соматика (тело как система) человека и ее подсистемы, психические процессы и состояния человека, деятельность, динамические системы в группах и коллективах. Методы описания динамических систем. Использование идеи целостности в психологических исследованиях, возможно в различных аспектах. Понятия целостности и гармоничности. Сочетание информационных моделей различного типа: локальные и глобальные модели как основа для эффективного управления.

Применение теоретико-методологических подходов в современной практической психологии (профилактика, диагностика, консультирование, экспертиза и т.д.)

Эквиваленты парадигмы в структуре и динамике психологического познания - система "предписаний", диктующих психологу выбор проблем, установку по отношению к ним и способ их исследования: сознательное - бессознательное; объективизм - субъективизм; детерминизм - индетерминизм; эмпиризм - рационализм; функционализм - структурализм; индуктивизм - дедуктивизм; механицизм - витализм; методологический объективизм - методологический субъективизм; рационализм - иррационализм; статика - развитие; статика - динамика.

Объекты системного подхода: множества психических процессов, состояний, свойств, актов. Методы для решения задачи классификации, упорядочивания, систематизации.

Переход от нормы к патологии, нарушения пропорциональности частей. Шизофрения и распад личности: возрастание разрыва человека со средой (аутизм), нарушения ассоциации, несвязность речи, алогичность высказываний. Психопатии как результат нарушения пропорциональности силы и подвижности нервной системы, возбуждения и торможения, сигнальности системы.

Необходимые условия эффективности использования системного подхода (формализованные и неформализованные методы и языки описания).

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ТЕМ СЕМИНАРСКИХ ЗАНЯТИЙ

1. Понятие методологической парадигмы в науке
2. Понятие методологической парадигмы в психологии
3. Парадигма структурализма и современная психологическая практика
4. Индивид как наименьшая единица в системе вида, сохраняющая о нем информацию во времени.
5. Системный подход к изучению личности.
6. Человек и его место в различных системах
7. Системный подход к изучению человека как субъекта деятельности.
8. Реальные и динамические системы "человек - среда".
9. Системный подход в психологии (В.А. Ганзен).
10. Личность как человек в социальном пространстве.
11. Системный подход и экзистенциальная психология.
12. Системные описания индивидуальности.
13. Зарождение и развитие системного принципа в психологии, определение значения данного принципа для психологической науки.
14. Методологические подходы в развитии казахстанской педагогической психологии.

15. Теоретические основы исследований в прикладной психологии в Казахстане.

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ТЕМ ДЛЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ МАГИСТРАНТОВ

1. Составьте глоссарий на тему: «Категориально-понятийный аппарат психологии».
2. Заполните таблицу: «Исторические этапы в свете методологических подходов и теоретических направлений психологии».
3. Составьте структурную схему «Структура психологической науки».
4. Разработайте кейс-стади на тему: «От кризиса к интеграции мировой психологии (создание единой методологии психологии)».
5. Групповое задание, где каждый выбирает себе одного известного современного психолога и по материалам пишет реферат «Жизнь знаменитых людей (биография основоположника современной научной школы психологии)».
6. Проведите сравнительный анализ психологических научных школ XIX и XX века.
7. Составьте глоссарий на тему: «Научно-терминологический аппарат психологии XXI века»

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ТЕМ ДЛЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ МАГИСТРАНТОВ С ПРЕПОДАВАТЕЛЕМ

1. Напишите эссе на тему: «Основные парадигмы психологии».
2. Проведите сравнительный анализ деятельностной психологии и структурализма.
3. Опишите основные положения функционализма, оказавшие влияние на развитие современной психологии.
4. Разработайте реферат и сделайте доклад по теме: «Прикладные аспекты гештальт-психологии».
5. Напишите эссе на тему: «Вклад психоанализа в развитие мировой психологии».
6. Сделайте конспект и доклад на тему: «Основные положения системного подхода» (по книге Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания. – СПб.: Питер, 2000. – 360 с.)
7. Напишите эссе на тему: «Теоретический вклад казахстанской психологии в мировую науку».

СПИСОК РЕКОМЕНДУЕМОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Основная:

1. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания. – СПб.: Питер, 2000. – 360 с.
2. Жарикбаев К.Б. Психологическая наука Казахстана в XX веке.– Алматы: Эверо, 2006.- 425 с.
3. Джакупов С.М. Психология познавательной деятельности. - Алматы: Изд-во КазНУ, 2008. –198с
4. Ким А.М. Системный подход в современной психологии //Методологические проблемы общей психологии. Учебное пособие.- Алматы: изд-во КазНУ, 2003.-С.3-22.
5. Шабельников В.К. Функциональная психология. Формирование психологических систем.- М.:Академический Проект,2013. – 590 с.
6. Материалы 31-го международного конгресса психологов. Йокогама, Япония, 2016. Эл. Издание. (на англ.яз.)

Дополнительная:

1. Бердібаева С.Қ. Таным субъектісі: танымдық процестер психологиясы. - А.: Қазақ университеті, 2008. - 77 б.
2. Материалы 30-го межд.психол.конгресса, Кейптаун, 2013 (на англ.яз.).Эл.книга.
3. Солсо Р., Маклин К. Экспериментальная психология. Планирование, проведение. Анализ 75 уникальных экспериментов. 8-е доп., перер.издание.-СПб.: Прайм-Еврознак, 2006.-480 с.
4. Perspectives on Psychological Science//<http://pps.sagepub.com/>
5. Current directions in Psychological Science//<http://cdp.sagepub.com/content/by/year>
6. Current Psychology.A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues//<http://link.springer.com/journal/12144>

SMSP 5301 – СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ СТАТИСТИКИ В ПСИХОЛОГИИ

(научное и педагогическое направление)

Объем 2 кредита

Автор:

Камзанова А.Т. – доктор PhD, доцент кафедры общей и прикладной психологии КазНУ им. аль-Фараби

Рецензенты:

Мун М.В. – кандидат психологических наук, доцент кафедры общей и этнической психологии Казахского национального университета имени аль-Фараби

Касымжанова А.А. – кандидат психологических наук, доцент кафедры психологии университета «Туран»

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Курс «Современные методы статистики в психологии» отражает современные тенденции и требования к обработке психологических данных с помощью современных программных приложений, в частности программы SPSS в профессиональной сфере психолога.

В процессе изучения курса «Современные методы статистики в психологии» магистранты не только теоретически изучают содержание дисциплины, но также практически осваивают применение программы обработки данных в SPSS.

Компетенции (результаты обучения):

- Общие компетенции:

знать: о роли статистики в психологической науке; наличие базовых знаний в области статистики и математических методов в психологии; современные подходы в статистической обработке психологических данных; требования к организации психологических данных в программе SPSS; стратегии применения статистических критериев в обработке психологических данных; основные подходы организации и планирования самостоятельной работы с программой SPSS;

уметь: осуществлять процесс обработки психологических данных в программе SPSS; умение работать в команде при выполнении групповых научных проектов; критически анализировать научные подходы в обработке психологических данных; применять профессиональную рефлексию в выборе критериев статистической обработки психологических данных;

должен овладеть: применять знания в работе со статистическим пакетом SPSS на практике; обработки данных в психологическом

исследовании; в создании моделей и схем анализа психологических данных; проявление инициативности в научном познании; забота о качестве выполняемой работы; навыки работы с иностранными базами данных.

Предметные компетенции:

– умение эффективно использовать современные методы и приемы статистической обработки психологических данных в пакете SPSS, использовать необходимые инструменты анализа и интерпретации данных в пакете SPSS.

Пререквизиты: «Общая психология», «Дифференциальная психология».

Постреквизиты: «Исследовательские методы и опыт».

ТЕМАТИЧЕСКИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛИНЫ

№	Название тем
1	Введение в предмет статистических методов в психологии
2	Подготовка данных в программе SPSS
3	Основы статистики
4	Особенности частотного анализа
5	Отбор данных
6	Особенности модификации данных в SPSS
7	Характеристика статистических переменных
8	Исследование данных
9	Непараметрические критерии обработки
10	Параметрические критерии обработки
11	Коэффициент корреляции и его представленность в программе SPSS
12	Регрессионный анализ
13	Дисперсионный анализ данных в психологии
14	Факторный анализ
15	Графическое представление данных в SPSS

СОДЕРЖАНИЕ ДИСЦИПЛИНЫ

Введение

Место дисциплины «Современные методы статистики в психологии» в системе наук о человеке. Представления о современных методах статистики в психологии как составной части подготовки специалистов-психологов. Предпосылки развития и история становления статистических методов в психологии.

Предмет курса «Современные методы статистики в психологии».

Цель: сформировать системное представление и развитие навыков работы с многомерными психологическими данными, их организацией и анализом в пакете SPSS, а также овладение навыками интерпретации результатов этой обработки.

Задачи:

- дать знания о статистике в психологической науке, применении их в анализе результатов психологического исследования;
- дать знания о современных методах анализа экспериментальных данных в пакете SPSS;
- продемонстрировать возможность работы в пакете SPSS.

ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ

Введение в предмет статистических методов в психологии

Общая характеристика, роль и место дисциплины «Современные методы статистики в психологии» среди других учебных предметов. Предмет, цели и задачи курса. История статистики в психологии. Роль SPSS в обработке психологических данных. Командный язык (синтаксис) SPSS. PC-версия SPSS. Первая версия SPSS для Windows. Модули SPSS. SPSS Base (Базовый модуль). Advanced Models. SPSS Missing Value Analysis.

Подготовка данных в программе SPSS

Кодирование и кодировочная таблица. Матрица данных. Строки и столбцы матрицы данных, их функция и различия. Данные, предназначенные для обработки в SPSS для Windows. Редактор данных в SPSS. Характеристика переменных и их отображение в SPSS. Проблема допустимости имен переменных. Типы переменных. Проблема численных форматов. Форматы столбца (Width). Метки переменной (Label) и значений (Values). Проблема ввода данных. Сохранение файла с данными. Копирование описаний переменных. Завершение сеанса работы.

Основы статистики

Анализ предварительных условий для выбора и проведения статистического анализа в SPSS. Статистические шкалы и их роль в SPSS. Типы статистических шкал. Роль нормального распределения признака в обработке психологических данных в SPSS. Понятие зависимой и независимой выборки. Вид выборки и его влияние на статистическую обработку психологических данных. Понятие вероятности ошибки p (p -value). Классификация статистических методов. Проблема структурирования, ввода и проверки данных. Понятие многомерного метода.

Особенности частотного анализа

Проблема частотных таблиц. Проблема вывода статистических характеристик. Central Tendency (Средние). Mean (Среднее значение). Mode (Мода). Sum (Сумма). Std. Deviation (Стандартное отклонение). Variance (Дисперсия). Std. Error of Skewness (Стандартная ошибка асимметрии). Range (Размах). Медиана для концентрированных данных. Форматы частотных таблиц. Scending values (По возрастанию значений). Descending values (По

убыванию значений). Ascending counts (По возрастанию частот). Descending counts (По убыванию частот). Графическое представление.

Отбор данных

Выбор наблюдений. Список исходных переменных. Редактор условий. Операторы и их классификация. Функции. Ввод условного выражения. Примеры отбора данных. Извлечение случайной выборки. Сортировка наблюдений. Данные в SPSS: сортировка и особенности переменных. Разделение наблюдений на группы. Демонстрация работы с отбором данных в программе SPSS. Поэтапное обучение отбору данных.

Особенности модификации данных в SPSS

Проблема вычисления новых переменных. Понятие частот появления определенных значений в SPSS. Проблема перекодировки значений. Особенности вычисления новых переменных при выполнении условий в программе SPSS. Понятие агрегирования данных. Понятие рангового преобразования. Особенности вычисления частот появления определенных значений. Проблема перекодирования значений. Особенности вычисления новых переменных в зависимости от условий.

Характеристика статистических переменных

Описательная статистика. Взаимосвязь статистических характеристик переменных с понятием измерительных шкал. Меню Case summaries. Связь статистических характеристик переменных с выбором критериев обработки данных в программе SPSS. Options (Параметры). Статистические характеристики для понятий «среднее значение», «стандартное отклонение», «стандартная ошибка», «дисперсия», «эксцесс», «асимметрия». Демонстрация работы в программе SPSS.

Исследование данных

Обнаружение ошибок ввода. Проверка закона распределения. Вычисление характеристик. Анализ без группирующей переменной. Анализ с группирующей переменной. Тест на гомогенность дисперсий. Демонстрация работы исследования данных в программе SPSS для магистрантов. Основные проблемы при исследовании данных. Пример психологических исследований и исследование данных. Роль распределения в исследовании данных.

Непараметрические критерии обработки

Классификация непараметрических критериев. Проблема выбора критерия в зависимости от гипотезы, особенностей психологических данных. Особенности отображения непараметрических критериев в программе SPSS. Работа с диалоговым окном при обработке психологических данных с помощью непараметрических критериев. Возможности оформления и

интерпретации результатов обработки психологических данных с помощью непараметрических критериев в программе SPSS.

Параметрические статистические критерии

Классификация параметрических критериев. Роль нормального распределения признака в определении статистического критерия обработки психологических данных. Особенности отображения параметрических критериев в программе SPSS. Работа с диалоговым окном при обработке психологических данных с помощью параметрических критериев. Особенности оформления и интерпретации результатов обработки психологических данных с помощью параметрических критериев в программе SPSS.

Коэффициент корреляции и его представленность в программе SPSS

Анализ условий проведения корреляционного анализа в обработке психологических данных. Коэффициент корреляции и его особенности вычисления в программе SPSS. Коэффициент корреляции Спирмена и Пирсона в статистической программе SPSS. Статистика корреляции между двумя переменными и сила связи. Понятие очень слабая корреляция, слабая корреляция, средняя корреляция, высокая корреляция, очень высокая корреляция.

Регрессионный анализ

Цель и условия регрессионного анализа в обработке психологических данных. Виды линейной регрессии. Особенности нелинейной связи переменных в регрессионном анализе. Интерпретация результатов регрессионного анализа, полученных в программе SPSS. Демонстрация работы исследования данных в программе SPSS для магистрантов.

Дисперсионный анализ данных в психологии

Роль дисперсионного анализа в обработке психологических данных. Одномерный и многомерный дисперсионный анализ: различия, условия применения. MANOVA и ANCOVA. Процедура проведения дисперсионного анализа. Демонстрация работы исследования данных в программе SPSS для магистрантов.

Факторный анализ

Порядок выполнения факторного анализа в SPSS. Метод определения главных факторов (компонентов). Исследовательский факторный анализ. Пример из области психологии. Задача вращения. Ортогональное вращение как минимизация количества переменных с высокой факторной нагрузкой. Демонстрация работы исследования данных в программе SPSS для магистрантов.

Графическое представление данных в SPSS

Роль графического представления психологических данных. Виды диаграмм в зависимости от значений. Особенности оформления графического представления данных в SPSS. Особенности работы с диалоговым окном при оформлении графической представленности психологических данных. Демонстрация работы исследования данных в программе SPSS для магистрантов.

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ТЕМ СЕМИНАРСКИХ ЗАНЯТИЙ

1. Основные синтаксические правила SPSS
2. Выполнение готовой программы для SPSS
3. Операционный модуль SPSS
4. Объединение синтаксиса и диалогового режима SPSS
5. Редактор сценариев SPSS
6. Перенос статистических результатов SPSS в Word
7. Экспорт сводных таблиц и диаграмм SPSS как HTML-документов
8. Кластерный анализ в SPSS
9. Анализ пригодности в SPSS
10. Стандартные графики в SPSS
11. Интерактивные графики в SPSS
12. Модуль Tables в SPSS
13. Экспортирование выходных данных в SPSS
14. Программирование в SPSS
15. Процедуры SPSS

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ТЕМ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ

1. Методы определения статистической значимости и их классификация
2. Методы сравнения выборок
3. Предпосылки применения многомерных методов в психологическом исследовании
4. Классификация многомерных методов
5. Дисперсионный анализ психологических данных
6. Общие линейные модели
7. Методы кластеризации и их виды
8. Факторный анализ и его роль в статистике психологических данных
9. Роль программы SPSS в психологии
10. Виды измерительных шкал в психологии и их представленность в программе SPSS

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ТЕМ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ МАГИСТРАНТА С ПРЕПОДАВАТЕЛЕМ

1. Пример применения многомерного шкалирования в психологических исследованиях
2. Статистическая проверка гипотезы в структуре научного исследования
3. Виды многомерных статистических методов анализа психологических данных
4. Гипотезы научные и статистические
5. α -уровень значимости и его роль в психологическом исследовании
6. Модель шкалирования индивидуальных предпочтений
7. Примеры структурных моделей
8. Пример обработки психологических данных в программе SPSS
9. Графическая представленность психологических данных в программе SPSS
10. Анализ данных в output документе SPSS

СПИСОК РЕКОМЕНДУЕМОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Основная:

1. Куликов Л.В. Психологическое исследование: методические рекомендации по проведению. СПб.: Речь, 2001.
2. Кэмпбелл Д. Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях. М., 1996.
3. Смит Н. Современные системы психологии. СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2003
4. Pallant, Julie. "SPSS Survival Manual." 4th Ed, McGraw-Hill, 2010.
5. Cronk, Brian. "How to Use SPSS: A Step-By-Step Guide to Analysis and Interpretation." 5th Ed, 2008
6. Field, Andy. "Discovering Statistics Using SPSS." Sage Publishers, 2011
7. Development Core Team. (2011). R: A Language and Environment for Statistical Computing. R Foundation for Statistical Computing: Vienna, Austria.

Дополнительная:

1. Готтсданкер Р. Основы психологического эксперимента. М.: Академия. 2005.
2. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология: Учебное пособие. СПб.: Питер, 2002.
3. Morling, B. (2012). Research Methods in Psychology: Evaluating a World of Information. 1st Edition. New York: W. W. Norton & Company
4. Статистика: учебное пособие / А.В. Багат и др.; под ред. В.М. Симчеры. – М., 2007. – 368 с.

5. Статистика: учебник / И.И. Елисеева и др.; под ред. И.И. Елисеевой. – М.: Высшее образование, 2008. – 566 с.
6. Теория статистики: учебник для вузов / Р.А. Шмойлова и др.; под ред. Р.А. Шмойловой. – М., 2007. – 656 с.
7. Шмойлова Р.А. Практикум по теории статистики: учебное пособие для вузов / Р.А. Шмойлова и др.; под ред. Р.А. Шмойловой. – М., 2007. – 416 с.
8. Крыштановский А.О. Анализ социологических данных с помощью пакета SPSS. учеб. пособие для вузов; ГУ-ВШЭ. – М.: Изд. дом ГУ-ВШЭ, 2006. – 281 с.
9. Наследов А.Д. SPSS - Компьютерный анализ данных в психологии и социальных науках. 2-е изд. – СПб.: Питер, 2005. – 416 с.
10. Бююль А., Цёфель П. SPSS: Искусство обработки информации. Анализ статистических данных и восстановление скрытых закономерностей: Пер. с нем. — СПб.: ДиаСофтЮП, 2005. – 608 с.

**ІМЕР 5301 – ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЕ МЕТОДЫ И
ЭКСПЕРИМЕНТ В ПСИХОЛОГИИ**
(профильное направление)

Объем 3 кредита

Авторы:

Кунанбаева М.Н. – кандидат психологических наук, и.о.доцента
кафедры общей и прикладной психологии КазНУ имени аль-Фараби

Рецензенты:

Бердибаева С.К. – доктор психологических наук, профессор кафедры
общей и прикладной психологии Казахского национального
университета имени аль-Фараби

Перленбетов М.А. – доктор психологических наук, профессор
Академии «Кайнар»

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

В системе подготовки магистров психологических наук курс «Исследовательские методы и эксперимент в психологии» относится к обязательному компоненту. Это курс дает возможность сформировать представление о взаимовлиянии теоретических и эмпирических знаний в психологии и о специфике деятельности экспериментатора в психологии.

Основные формы компетенций магистрантов (знания, умения, навыки):

– **общие компетенции:** при освоении курса «Исследовательские методы и эксперимент в психологии» необходимо **знать:**

– сложившиеся практические подходы в современной экспериментальной психологии,

– актуальные направления, подходы, прикладные области экспериментальной психологии;

– современные методы экспериментальной науки и ее отдельных отраслей, а также возможности и ограничения их применения;

должен уметь:

– соотносить факты и данные из разных областей психологии познавательных процессов (восприятия, памяти, внимания, мышления) в организации психологического эксперимента;

– выделять психологические аспекты междисциплинарных проблем экспериментальной науки, подбирая наиболее адекватный подход к их решению;

– оперировать основными психологическими понятиями и направлениями современной экспериментальной психологии.

должен овладеть:

- научным анализом фундаментальных исследований в современной экспериментальной психологии;
- навыками в области прикладных исследований в современной экспериментальной психологии.

Пререквизиты: «Психодиагностика» «Статистические методы в психологии», «Практикум по общей психологии».

Постреквизиты: «Проблемы математического моделирования в современной психологии», «Исследовательская практика», «Оформление магистерской диссертации».

ТЕМАТИЧЕСКИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛИНЫ

№	Название тем
	Введение
1.	Общая характеристика предмета и цели курса «Исследовательские методы и эксперимент в психологии»
	Методология теории и практики экспериментальной психологии
2.	Понятие о методологии применительно к эмпирическому психологическому исследованию.
3.	Организация и проведение психологического эксперимента
4.	Переменные в психологическом эксперименте и их измерение
5.	Деятельность экспериментатора и поведение испытуемых
6.	Достоверные и артефактные выводы. Оформление результатов исследования.
	Основные понятия психологии эксперимента
7.	Эксперимент в психологии как наука и как практическая деятельность
8.	Профессионально-этические принципы. Краткая история эксперимента в психологии.
	Методы исследования в психологии и психометрические основы, применяемые в эксперименте
9.	Тестовые нормы
10.	Шкалы, виды, уровни измерений
11.	Надежность
12.	Валидность
13.	Технологии методов исследований в психологии
	Исследовательские методы экспериментальной психологии
14.	Методы экспериментальной психологии в изучении личности
15.	Применение экспериментальных методов в исследовании интеллекта

СОДЕРЖАНИЕ ДИСЦИПЛИНЫ

Введение

Цель преподавания курса: курс направлен на формирование системы навыков и умений экспериментально-психологического исследования психических процессов, свойств и состояний, деятельности по сбору и обработке психологических данных, соотнесению данных психологического исследования со статистическими методами обработки, и правильной психологической интерпретации полученных результатов.

Задачи курса:

- знакомство с основными практическими достижениями мировой и отечественной экспериментальной психологической науки;
- развитие способности к организации самостоятельной исследовательской, практической и теоретической деятельности (внутренней профессиональной мотивации, психологического мышления, профессиональных действий и операций);
- формирование навыков самостоятельного планирования и проведения научного психологического исследования;
- формирование понятийной базы, необходимой для грамотного научного анализа и критической оценки любых психологических данных, претендующих на статус научных фактов.

Общая характеристика предмета и цели курса «Исследовательские методы и эксперимент в психологии»

Понятие экспериментальной психологии как научной системы методов и приемов постановки психологического исследования. Предмет и содержание экспериментальной психологии как науки и практики в современном научном мире. Развитие экспериментальной психологии, ее теоретическое, практическое значение. Эксперимент как один из способов познания действительности и как средство «ограничения» теоретизирования, как нормативная логика размышлений и как искусство проверки психологических гипотез. Экспериментальное исследование экспериментального метода в психодиагностике.

МЕТОДОЛОГИЯ ТЕОРИИ И ПРАКТИКИ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЙ ПСИХОЛОГИИ

Понятие о методологии применительно к эмпирическому психологическому исследованию.

Определение науки, теории, методологии, метода и методики. Методологические принципы экспериментальной психологии. Научный метод исследования, его основные нормативы: стандарты планирования и проведения исследования, нормативы научного мышления. Первый парадокс К. Поппера о фальсифицируемости научного знания. Структура научной

теории. Виды теорий: по построению (аксиоматическая и гипотетико-дедуктивная), по форме организации (качественные, формализованные, формальные). Научная теория и гипотезы. Парадоксы Поппера (о вероятностном обосновании причинных гипотез, о подкреплении экспериментальных гипотез при существовании конкурирующих, о возникновении «новых» гипотез в рамках старого знания и др.). Соотношение эмпирических и научных фактов. Основные научные методы исследования и виды его валидности. Теоретические методы исследования. Отличия от других научных методов по результату. Теоретические и умозрительные методы. Практическая этика и практическая психология как профессиональная деятельность.

Организация и проведение психологического эксперимента

Понятие проблемы научного психологического исследования. Этапы выделения научной проблемы (В.Н. Дружинин). Гипотеза как научное предположение, требующее экспериментальной проверки. Верификация и фальсификация. Виды гипотез: теоретические, экспериментальные, эмпирические. Классификация гипотез по содержанию – гипотезы о наличии явления, связи между явлениями, причинной связи между явлениями. Варианты экспериментальных гипотез по Р. Готтсданкеру. Различия между научными и статистическими гипотезами. Понятие объекта и предмета исследования. Определение цели и задачи исследования. Понятие актуальности исследования, теоретической и практической значимости его результатов. Содержательное планирование и выбор типа эксперимента как основная логическая схема экспериментального психологического исследования. Планирование как средство повышения валидности эксперимента. Критерии классификации экспериментальных планов. Экспериментальные планы для одной независимой переменной: план для двух рандомизированных групп с тестированием после воздействия (Р.А. Фишер); план для двух рандомизированных групп с предварительным и итоговым тестированием; план Соломона для четырех групп. План для одной независимой переменной и нескольких групп. Факторные планы. Планы экспериментов для одного испытуемого. Функциональные пробы. Планирование по методу временных серий. Истинно экспериментальные схемы. Доэкспериментальные и квазиэкспериментальные планы. Планы экспериментов для неэквивалентных групп. Планы ex-post-facto. Корреляционное исследование. Перспективы развития эксперимента: многомерный эксперимент, дифференциально-психологический эксперимент, кросскультурное исследование. Эксперимент мысленный и реальный. Реальный и идеальный эксперимент.

Переменные в психологическом эксперименте и их измерение

Понятие измерения в психологии. Классификация психологических измерений по С. С. Паповян. Зависимые и независимые переменные.

Отношения между переменными. Классификация независимых переменных по Д. Кэмпбеллу: управляемые переменные, относительно постоянные аспекты окружения, «организмические» переменные, тестируемые или предварительно измеряемые переменные. Контроль переменных. Управление переменными в психологическом эксперименте. Проблемные аспекты независимой переменной. Признаки причинности в научном экспериментальном исследовании. Независимая переменная: характеристики заданий; особенности ситуации; управляемые особенности состояний. Зависимая переменная. Параметры, типы, фиксация (контроль) зависимой переменной. Основные типы побочных переменных в классификации Кэмпбелла и их контроль. Отношения между переменными. Виды функциональных зависимостей и связи переменных. Психологическое шкалирование. Шкалы измерения переменных (С. Стивенс). Измерения в психофизике. Психофизические законы. Понятие о методе психологических измерений. Основные характеристики метода измерения в психологии. Психофизический эксперимент.

Деятельность экспериментатора и поведение испытуемых

Эксперименты с отдельными испытуемыми и группами. Формирование выборки исследования, три критерия её формирования. Обеспечение репрезентативности выборки. Требования к численности выборки. Рандомизация как способ контроля «эффектов выборки». Деятельность экспериментатора в эксперименте. Основные факторы общения экспериментатора и испытуемого, которые могут искажать результаты эксперимента (С. Розенцвейг). Эффект Розенталя (Пигмалиона). Роль инструкции в деятельности экспериментатора и её влияние на поведение испытуемых. Типичные ошибки экспериментатора при оценке результатов деятельности испытуемых (Л. Бергер). Испытуемый: его деятельность в эксперименте. Совместная деятельность экспериментатора и испытуемого. Мотивация поведения испытуемого в экспериментальной ситуации. Особенности общения со взрослыми испытуемыми и испытуемыми детьми. Поведенческие проявления испытуемых, являющихся артефактами. «Эффект плацебо», «Эффект Хоторна», «Эффект аудитории», «Эффект Зайонца». Влияние ситуации эксперимента на его результат. Специальные методические приемы контроля влияния личности испытуемого и эффектов общения на результаты эксперимента: метод «плацебо вслепую», метод обмана, метод «скрытого» эксперимента, метод независимого измерения зависимых параметров, контроль восприятия испытуемым ситуации. Основные принципы, определяющие этическое, ответственное отношение к участникам эксперимента в ходе проведения исследовательских работ.

Достоверные и артефактные выводы. Оформление результатов исследования

Контроль над выводом как завершающий этап экспериментальной проверки психологической гипотезы. Статистические выводы в проверке

психологической гипотезы. Ошибки 1-го и 2-го рода. Проблема обобщения результатов: по отношению к объектам, биологическим характеристикам, социокультурным особенностям, условиям исследования, разным экспериментаторам. Взаимодействие побочных переменных как источники артефактных выводов по Д. Кэмпбеллу. Оценка валидности исследования и выводы. Ограничения генерализации выводов и две стратегии их преодоления. Вывод о подкреплённости теории экспериментальными фактами. Проблема возникновения новых гипотез. Неверные обобщения как источники артефактных выводов (Недостающие звенья в причинных объяснениях. Неправомерное выделение основной причины. Подмена одного высказывания другим. Ошибка ценностных суждений. Редукционизм выводов. Апелляция к авторитету и к факту). Индуктивные методы вывода (законы Милля). Дедуктивный метод, роль экспериментальной гипотезы в дедуктивном выводе. Требования к оформлению квалификационных и научных работ. Методы описания данных: текстовые, символические, графические, иллюстративные. Формы геометрического описания результатов: графы, полигоны и гистограммы, диаграммы, графики и их виды. Иллюстрации: их виды и роль в научном тексте. Текстовое научное сообщение и его виды (устное и письменное). Основные требования к научному тексту: последовательность, логичность, доказательность, лаконичность, доступность пониманию читателя. Принципы эффективной коммуникации с читателем. Аналитическое представление результатов. Требования к оформлению научной статьи. Примеры требований к статьям различных научных изданий: стандарт АПА, «Вопросы психологии», «Вестник КазНУ», «Обозрения психиатрии и медицинской психологии им. В.М. Бехтерева» и др.

ОСНОВНЫЕ ПОНЯТИЯ ПСИХОЛОГИИ ЭКСПЕРИМЕНТА

Эксперимент в психологии как наука и как практическая деятельность

Экспериментальная психология как наука и как практика. Предметная теория и психометрика. Соотношение экспериментальной психологии с дифференциальной психологией, психометрикой, практической психологией. Сфера применения психодиагностики: консультирование, психотерапия, экспертиза, профотбор, обучение, психогигиена и т.д. Понятие психодиагностики как научной системы методов и приемов постановки психологического диагноза. Понятие о психологическом диагнозе и его уровне. Различение задач исследования и обследования. Классификация психодиагностических задач и исследовательских методов.

Профессионально-этические принципы. Краткая история эксперимента в психологии

Критерии объективности в экспериментальной психологии. Стандартная ошибка измерения. Требования к диагностическим методикам.

Профессионально-этические принципы в психодиагностике. Критерии эффективности практической работы психолога. История развития экспериментальной психологии. Возникновение метода тестов до XX века. Применение психологических и педагогических тестов в начале XX века. Развитие тестовых методов в США в начале века. Применение психодиагностических методов во Франции (А. Бине, Симон). История развития психодиагностики за рубежом и в России. Разработка психологических процедур в различных направлениях научных школ (контент - анализ, проективные методы, патопсихологические и др.). История развития интеллектуальных тестов.

МЕТОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ В ПСИХОЛОГИИ И ПСИХОМЕТРИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ, ПРИМЕНЯЕМЫЕ В ЭКСПЕРИМЕНТЕ

Тестовые нормы

Тест как средство измерения дифференциально-психологических особенностей. Тестовые нормы и их проверка. Виды диагностических норм: абсолютные, статистические (популяционные), критериальные. Границы применения диагностических норм различного вида: диагностика специальных способностей и универсальная характерологическая диагностика. Статистическое обоснование тестовых норм. Проверка нормальности и проверка устойчивости норм.

Шкалы, виды, уровни измерений

Статистический принцип психодиагностических измерений. Основные типы данных (L, Q, T-данные). Уровни и шкалы измерений. Меры связи между переменными. Процентильная шкала и процентильные меры, понятие квантилей распределения тестовых баллов.

Надежность

Надежность. Связь надежности и точности теста в формуле ошибки измерения. Виды надежности: ретестовая, синхронная надежность. Процедуры проверки надежности: коррелирование параллельных форм, тест-ретест. Меры надежности. Надежность опросников. Понятие артефакта социальной желательности. Другие виды мотивационных искажений. Шкалы лжи. Фальсификация ответов. Внутренняя согласованность. Компьютерный контроль достоверности.

Валидность

Валидность, ее виды (конструктивная, эмпирическая, валидность по критерию). Виды критериев. Прогностическая и текущая валидность. Методы эмпирической валидности. Зависимость валидности от надежности. Валидность и достоверность.

Технологии методов исследований в психологии

Технология построения и адаптации методов исследований в психологии. Основные этапы технологии психологического экспериментального исследования. Конструирование типичных исследовательских процедур (личностный опросник, репертуарная методика, тесты достижений, тесты личности, тесты на интеллект). Принципы создания тестов.

ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЕ МЕТОДЫ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЙ ПСИХОЛОГИИ

Методы экспериментальной психологии в изучении личности

Разнообразие теоретических построений, касающихся моделей личности. Сильные и слабые стороны личностных опросников. Теоретическое обоснование, основные шкалы и общее описание работы с опросниками ММРІ и 16PF (16 личностных факторов – Р.Кэттелл). Репертуарные методы и тесты достижений как типичные диагностические процедуры для исследования личности. Проективные методы, их основные признаки. Краткое описание теоретических обоснований, основных шкал и принципов работы с тестом Розенцвейга, ТАТ, тестом Роршаха, тестом цветовых выборов Люшера. Патохарактерологическая диагностика. Особенности и задачи патопсихологического исследования. Методики экспериментальной патопсихологии.

Применение экспериментальных методов в исследовании интеллекта

Основные подходы к определению интеллекта и его модели. Факторные модели интеллекта (Спирмен, Кэттелл, Терстоун, Гилфорд). Когнитивные модели интеллекта (Р.Стернберг). Концепция ментального опыта М.Холодной. Диагностика интеллекта. Психометрические основы. Прогрессивные матрицы Дж.Равена. Тест Д.Векслера. Тесты структуры интеллекта (тест Р.Амтхауэра, тест ШТУР).

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ТЕМ СЕМИНАРСКИХ ЗАНЯТИЙ

1. Методологические основы проведения научно-психологических исследований.
2. Общие требования к организации и проведению психологического эксперимента.
3. Формулирование экспериментальной проблемы и выдвижение гипотез.
4. Основы планирования эксперимента.
5. Зависимые и независимые переменные.
6. Истинные экспериментальные планы.

7. Доэкспериментальные и квазиэкспериментальные планы.
8. Процедура эксперимента и сбор эмпирических данных.
9. Корреляционные исследования в психологии.
10. Презентация результатов исследования.
11. История психодиагностики.
12. Психометрические основы экспериментальной психологии.
13. Соотношение валидности и надежности теста.
14. Психодиагностика личности.
15. Психодиагностика интеллекта.

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ТЕМ ДЛЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ МАГИСТРАНТОВ

1. Реферирование литературы по актуальным вопросам практикума по экспериментальной психологии и психодиагностики.
2. Рецензирование кандидатских, докторских диссертаций, монографий и статей по проблемам экспериментальной психологии и психодиагностики.
3. Психологические микроисследования студенческой группы (социометрия, референтометрия, анкетирование и другие методы) по выбору студента.
4. Знакомство с зарубежными моделями экспериментальной психологии и психодиагностики.
5. Составление глоссария основных понятий экспериментальной психологии и психодиагностики.
6. Составление библиографического каталога по «Практикум по экспериментальной психологии и психодиагностики».
7. Выбрать 5 наиболее сложных терминов из курса «Основы психодиагностики», дать их полное и точное объяснение, при необходимости использовать графические изображения, собственные примеры и т.д.
8. Предоставить полное описание следующих математических коэффициентов – бисериальный коэффициент, коэффициенты Спирмена, Пирсона, Спирмена-Брауна, угловое преобразование Фишера – как основных методов проверки надежности теста.
9. Подготовить полный и содержательный конспект книги С.Я. Рубинштейн «Экспериментальные методики патопсихологии» для формирования целостного представления о направлениях психодиагностики.
10. Подготовить краткий реферат, освещающий суть и функции таких психодиагностических процедур как нормализация и стандартизация шкал, под названием «Каким образом и зачем осуществляется перевод сырых баллов в процентиля и Z-шкалы?».
11. Провести основные психодиагностические методики на одного испытуемого, написать психологическое заключение

12. Факторы обеспечивающие объективность психодиагностических данных
13. Проблема измерения в психологии. Эссе
14. Представить психодиагностические методики в виде таблицы
15. Проблема нормы в психодиагностике. Эссе

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ТЕМ ДЛЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ МАГИСТРАНТОВ С ПРЕПОДАВАТЕЛЕМ

1. Составьте план-рассуждение на тему: какую роль имеет знание экспериментальной психологии для современного педагога.
2. Разработайте логико-структурную схему взаимовлияния теоретической и эмпирической психологии.
3. Постройте поэтапный план психологического исследования внутригрупповых отношений.
4. Определите основные компоненты эксперимента и опишите их.
5. Напишите, из каких компонентов складывается деятельность психолога экспериментатора.
6. Эссе об эффективности экспериментальных процессов.
7. Проведите сравнительный анализ содержания понятий «психологический эксперимент» и «психодиагностика».
8. Подготовьте небольшое выступление-лекцию проблемного характера о понятиях «испытуемый» и «участник эксперимента».
9. Экспресс-опрос по теме: «Классификация тестов».
10. Сравнительный анализ между экспериментальными шкалами с выделением основных их характеристик.
11. Модель эксперимента в классическом бихевиоризме и необихевиоризме.
12. Модель эксперимента в классической гештальтпсихологии.
13. Модель эксперимента в культурно-исторической психологии.
14. Нетрадиционные экспериментальные планы: эксперименты с малыми выборками.
15. Особенности планирования и проведения кросс-культурных исследований.

СПИСОК РЕКОМЕНДУЕМОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Основная:

1. Ахтаева Н.С. Эксперименттік психологияның теориясы мен практикасы. Оқу құрал. Алматы. Қазақ университеті, 2014 ж. – 25 б.
2. Болтаева Ә.М. Психологиялық ғылыми зерттеулерді ұйымдастыру: Оқу құралы – 2015 ж., - 122 б.
3. Тоқсанбаева Н.Қ. Эксперименттік психология- Алматы, 2014.- 288 б.

4. Тоқсанбаева Н.Қ. Психологиялық диагностика: әдістемелік құрал-Алматы: «Қазақ университеті», 2015.- 172 б.
5. Ганзен В.А. Теория и методология психологического исследования: практическое руководство/ В.А. Ганзен, В.Д. Балин – СПб., 2012.
6. Готсданкер Р. Основы психологического эксперимента. - М., 2011.
7. Дружинин В.Н. Структура и логика психологического исследования.- М., 2015.
8. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология.: Уч. пособие. - Питер, 2015.
9. Общая психодиагностика (под ред. А.А. Бодалева, В.В. Столина) – СПб, 2014.
10. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование. СПб, 2013.
11. Бурлачук Л.Ф. Психодиагностика.-СПб., 2014.

Дополнительная:

1. Кемпбелл Д. Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях.- М., 2015.
2. Корнилова Т.В. Экспериментальная психология: Теория и методы: Учебник для вузов. - М., 2013.
3. Кун Т. На пути к нормальной науке. //Кун Т. Структура научных революций. - М., 2013.
4. Кэмпбелл Д. Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях. - СПб.,2006. - http://sbiblio.com/biblio/archive/kempbl_modeli/00.aspx
5. Мартин Д. Психологические эксперименты. Секреты механизмов психики. - СПб., 2012.
6. Эксперимент и квазиэксперимент в психологии. / Под ред. Т.В. Корниловой. - СПб., 2014.
7. Сидоренко Е.В. Математические методы в психологии. – СПб, 2010. - <http://review3d.ru/sidorenko-e-v-metody-matematicheskoy-obrabotki-v-psixologii>
8. Словарь-справочник по психологической диагностике / под ред. Л.Ф. Бурлачука, С.М. Морозова/ - СПб.,2009. - <http://www.razym.ru/54263-burlachuk-l-f-morozov-s-m-slovar-spravochnik-po.html>

**ІМЕР 5301 – ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЕ МЕТОДЫ И
ЭКСПЕРИМЕНТ В ПСИХОЛОГИИ**
(профильное направление)

Объем 1 кредита

Авторы:

Кунанбаева М.Н. – кандидат психологических наук, и.о.доцента
кафедры общей и прикладной психологии КазНУ имени аль-Фараби

Рецензенты:

Бердибаева С.К. – доктор психологических наук, профессор кафедры
общей и прикладной психологии Казахского национального
университета имени аль-Фараби

Перленбетов М.А. – доктор психологических наук, профессор
Академии «Кайнар»

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

В системе подготовки магистров психологических наук курс «Исследовательские методы и эксперимент в психологии» относится к обязательному компоненту. Это курс дает возможность сформировать представление о взаимовлиянии теоретических и эмпирических знаний в психологии и о специфике деятельности экспериментатора в психологии.

Основные формы компетенций магистрантов (знания, умения, навыки):

– **общие компетенции:** при освоении курса «Исследовательские методы и эксперимент в психологии» необходимо **знать:**

– сложившиеся практические подходы в современной экспериментальной психологии,

– актуальные направления, подходы, прикладные области экспериментальной психологии;

– современные методы экспериментальной науки и ее отдельных отраслей, а также возможности и ограничения их применения;

должен уметь:

– соотносить факты и данные из разных областей психологии познавательных процессов (восприятия, памяти, внимания, мышления) в организации психологического эксперимента;

– выделять психологические аспекты междисциплинарных проблем экспериментальной науки, подбирая наиболее адекватный подход к их решению;

– оперировать основными психологическими понятиями и направлениями современной экспериментальной психологии.

должен овладеть:

- научным анализом фундаментальных исследований в современной экспериментальной психологии;
- навыками в области прикладных исследований в современной экспериментальной психологии.

Пререквизиты: «Психодиагностика» «Статистические методы в психологии», «Практикум по общей психологии».

Постреквизиты: «Проблемы математического моделирования в современной психологии», «Исследовательская практика», «Оформление магистерской диссертации».

ТЕМАТИЧЕСКИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛИНЫ

№	Название тем
	Введение
	Общая характеристика предмета и цели курса «Исследовательские методы и эксперимент в психологии»
2.	Методология теории и практики экспериментальной психологии
	Понятие о методологии применительно к эмпирическому психологическому исследованию.
	Организация и проведение психологического эксперимента
3.	Переменные в психологическом эксперименте и их измерение
	Деятельность экспериментатора и поведение испытуемых
	Достоверные и артефактные выводы. Оформление результатов исследования.
4.	Основные понятия психологии эксперимента
	Эксперимент в психологии как наука и как практическая деятельность
	Профессионально-этические принципы. Краткая история эксперимента в психологии.
5.	Методы исследования в психологии и психометрические основы, применяемые в эксперименте
	Тестовые нормы
	Шкалы, виды, уровни измерений
	Надежность
	Валидность
	Технологии методов исследований в психологии
6.	Исследовательские методы экспериментальной психологии
	Методы экспериментальной психологии в изучении личности
	Применение экспериментальных методов в исследовании интеллекта

СОДЕРЖАНИЕ ДИСЦИПЛИНЫ

Введение

Цель преподавания курса: курс направлен на формирование системы навыков и умений экспериментально-психологического исследования психических процессов, свойств и состояний, деятельности по сбору и обработке психологических данных, соотнесению данных психологического исследования со статистическими методами обработки, и правильной психологической интерпретации полученных результатов.

Задачи курса:

- знакомство с основными практическими достижениями мировой и отечественной экспериментальной психологической науки;
- развитие способности к организации самостоятельной исследовательской, практической и теоретической деятельности (внутренней профессиональной мотивации, психологического мышления, профессиональных действий и операций);
- формирование навыков самостоятельного планирования и проведения научного психологического исследования;
- формирование понятийной базы, необходимой для грамотного научного анализа и критической оценки любых психологических данных, претендующих на статус научных фактов.

Общая характеристика предмета и цели курса «Исследовательские методы и эксперимент в психологии»

Понятие экспериментальной психологии как научной системы методов и приемов постановки психологического исследования. Предмет и содержание экспериментальной психологии как науки и практики в современном научном мире. Развитие экспериментальной психологии, ее теоретическое, практическое значение. Эксперимент как один из способов познания действительности и как средство «ограничения» теоретизирования, как нормативная логика размышлений и как искусство проверки психологических гипотез. Экспериментальное исследование экспериментального метода в психодиагностике.

МЕТОДОЛОГИЯ ТЕОРИИ И ПРАКТИКИ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЙ ПСИХОЛОГИИ

Понятие о методологии применительно к эмпирическому психологическому исследованию.

Определение науки, теории, методологии, метода и методики. Методологические принципы экспериментальной психологии. Научный метод исследования, его основные нормативы: стандарты планирования и проведения исследования, нормативы научного мышления. Первый парадокс К. Поппера о фальсифицируемости научного знания. Структура научной

теории. Виды теорий: по построению (аксиоматическая и гипотетико-дедуктивная), по форме организации (качественные, формализованные, формальные). Научная теория и гипотезы. Парадоксы Поппера (о вероятностном обосновании причинных гипотез, о подкреплении экспериментальных гипотез при существовании конкурирующих, о возникновении «новых» гипотез в рамках старого знания и др.). Соотношение эмпирических и научных фактов. Основные научные методы исследования и виды его валидности. Теоретические методы исследования. Отличия от других научных методов по результату. Теоретические и умозрительные методы. Практическая этика и практическая психология как профессиональная деятельность.

Организация и проведение психологического эксперимента

Понятие проблемы научного психологического исследования. Этапы выделения научной проблемы (В.Н. Дружинин). Гипотеза как научное предположение, требующее экспериментальной проверки. Верификация и фальсификация. Виды гипотез: теоретические, экспериментальные, эмпирические. Классификация гипотез по содержанию – гипотезы о наличии явления, связи между явлениями, причинной связи между явлениями. Варианты экспериментальных гипотез по Р. Готтсданкеру. Различия между научными и статистическими гипотезами. Понятие объекта и предмета исследования. Определение цели и задачи исследования. Понятие актуальности исследования, теоретической и практической значимости его результатов. Содержательное планирование и выбор типа эксперимента как основная логическая схема экспериментального психологического исследования. Планирование как средство повышения валидности эксперимента. Критерии классификации экспериментальных планов. Экспериментальные планы для одной независимой переменной: план для двух рандомизированных групп с тестированием после воздействия (Р.А. Фишер); план для двух рандомизированных групп с предварительным и итоговым тестированием; план Соломона для четырех групп. План для одной независимой переменной и нескольких групп. Факторные планы. Планы экспериментов для одного испытуемого. Функциональные пробы. Планирование по методу временных серий. Истинно экспериментальные схемы. Доэкспериментальные и квазиэкспериментальные планы. Планы экспериментов для неэквивалентных групп. Планы ex-post-facto. Корреляционное исследование. Перспективы развития эксперимента: многомерный эксперимент, дифференциально-психологический эксперимент, кросскультурное исследование. Эксперимент мысленный и реальный. Реальный и идеальный эксперимент.

Переменные в психологическом эксперименте и их измерение

Понятие измерения в психологии. Классификация психологических измерений по С. С. Паповян. Зависимые и независимые переменные.

Отношения между переменными. Классификация независимых переменных по Д. Кэмпбеллу: управляемые переменные, относительно постоянные аспекты окружения, «организмические» переменные, тестируемые или предварительно измеряемые переменные. Контроль переменных. Управление переменными в психологическом эксперименте. Проблемные аспекты независимой переменной. Признаки причинности в научном экспериментальном исследовании. Независимая переменная: характеристики заданий; особенности ситуации; управляемые особенности состояний. Зависимая переменная. Параметры, типы, фиксация (контроль) зависимой переменной. Основные типы побочных переменных в классификации Кэмпбелла и их контроль. Отношения между переменными. Виды функциональных зависимостей и связи переменных. Психологическое шкалирование. Шкалы измерения переменных (С. Стивенс). Измерения в психофизике. Психофизические законы. Понятие о методе психологических измерений. Основные характеристики метода измерения в психологии. Психофизический эксперимент.

Деятельность экспериментатора и поведение испытуемых

Эксперименты с отдельными испытуемыми и группами. Формирование выборки исследования, три критерия её формирования. Обеспечение репрезентативности выборки. Требования к численности выборки. Рандомизация как способ контроля «эффектов выборки». Деятельность экспериментатора в эксперименте. Основные факторы общения экспериментатора и испытуемого, которые могут искажать результаты эксперимента (С. Розенцвейг). Эффект Розенталя (Пигмалиона). Роль инструкции в деятельности экспериментатора и её влияние на поведение испытуемых. Типичные ошибки экспериментатора при оценке результатов деятельности испытуемых (Л. Бергер). Испытуемый: его деятельность в эксперименте. Совместная деятельность экспериментатора и испытуемого. Мотивация поведения испытуемого в экспериментальной ситуации. Особенности общения со взрослыми испытуемыми и испытуемыми детьми. Поведенческие проявления испытуемых, являющихся артефактами. «Эффект плацебо», «Эффект Хоторна», «Эффект аудитории», «Эффект Зайонца». Влияние ситуации эксперимента на его результат. Специальные методические приемы контроля влияния личности испытуемого и эффектов общения на результаты эксперимента: метод «плацебо вслепую», метод обмана, метод «скрытого» эксперимента, метод независимого измерения зависимых параметров, контроль восприятия испытуемым ситуации. Основные принципы, определяющие этическое, ответственное отношение к участникам эксперимента в ходе проведения исследовательских работ.

Достоверные и артефактные выводы. Оформление результатов исследования

Контроль над выводом как завершающий этап экспериментальной проверки психологической гипотезы. Статистические выводы в проверке

психологической гипотезы. Ошибки 1-го и 2-го рода. Проблема обобщения результатов: по отношению к объектам, биологическим характеристикам, социокультурным особенностям, условиям исследования, разным экспериментаторам. Взаимодействие побочных переменных как источники артефактных выводов по Д. Кэмпбеллу. Оценка валидности исследования и выводы. Ограничения генерализации выводов и две стратегии их преодоления. Вывод о подкреплённости теории экспериментальными фактами. Проблема возникновения новых гипотез. Неверные обобщения как источники артефактных выводов (Недостающие звенья в причинных объяснениях. Неправомерное выделение основной причины. Подмена одного высказывания другим. Ошибка ценностных суждений. Редукционизм выводов. Апелляция к авторитету и к факту). Индуктивные методы вывода (законы Милля). Дедуктивный метод, роль экспериментальной гипотезы в дедуктивном выводе. Требования к оформлению квалификационных и научных работ. Методы описания данных: текстовые, символические, графические, иллюстративные. Формы геометрического описания результатов: графы, полигоны и гистограммы, диаграммы, графики и их виды. Иллюстрации: их виды и роль в научном тексте. Текстовое научное сообщение и его виды (устное и письменное). Основные требования к научному тексту: последовательность, логичность, доказательность, лаконичность, доступность пониманию читателя. Принципы эффективной коммуникации с читателем. Аналитическое представление результатов. Требования к оформлению научной статьи. Примеры требований к статьям различных научных изданий: стандарт АПА, «Вопросы психологии», «Вестник КазНУ», «Обозрения психиатрии и медицинской психологии им. В.М. Бехтерева» и др.

ОСНОВНЫЕ ПОНЯТИЯ ПСИХОЛОГИИ ЭКСПЕРИМЕНТА

Эксперимент в психологии как наука и как практическая деятельность

Экспериментальная психология как наука и как практика. Предметная теория и психометрика. Соотношение экспериментальной психологии с дифференциальной психологией, психометрикой, практической психологией. Сфера применения психодиагностики: консультирование, психотерапия, экспертиза, профотбор, обучение, психогигиена и т.д. Понятие психодиагностики как научной системы методов и приемов постановки психологического диагноза. Понятие о психологическом диагнозе и его уровне. Различение задач исследования и обследования. Классификация психодиагностических задач и исследовательских методов.

Профессионально-этические принципы. Краткая история эксперимента в психологии

Критерии объективности в экспериментальной психологии. Стандартная ошибка измерения. Требования к диагностическим методикам.

Профессионально-этические принципы в психодиагностике. Критерии эффективности практической работы психолога. История развития экспериментальной психологии. Возникновение метода тестов до XX века. Применение психологических и педагогических тестов в начале XX века. Развитие тестовых методов в США в начале века. Применение психодиагностических методов во Франции (А. Бине, Симон). История развития психодиагностики за рубежом и в России. Разработка психологических процедур в различных направлениях научных школ (контент - анализ, проективные методы, патопсихологические и др.). История развития интеллектуальных тестов.

МЕТОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ В ПСИХОЛОГИИ И ПСИХОМЕТРИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ, ПРИМЕНЯЕМЫЕ В ЭКСПЕРИМЕНТЕ

Тестовые нормы

Тест как средство измерения дифференциально-психологических особенностей. Тестовые нормы и их проверка. Виды диагностических норм: абсолютные, статистические (популяционные), критериальные. Границы применения диагностических норм различного вида: диагностика специальных способностей и универсальная характерологическая диагностика. Статистическое обоснование тестовых норм. Проверка нормальности и проверка устойчивости норм.

Шкалы, виды, уровни измерений

Статистический принцип психодиагностических измерений. Основные типы данных (L, Q, T-данные). Уровни и шкалы измерений. Меры связи между переменными. Процентильная шкала и процентильные меры, понятие квантилей распределения тестовых баллов.

Надежность

Надежность. Связь надежности и точности теста в формуле ошибки измерения. Виды надежности: ретестовая, синхронная надежность. Процедуры проверки надежности: коррелирование параллельных форм, тест-ретест. Меры надежности. Надежность опросников. Понятие артефакта социальной желательности. Другие виды мотивационных искажений. Шкалы лжи. Фальсификация ответов. Внутренняя согласованность. Компьютерный контроль достоверности.

Валидность

Валидность, ее виды (конструктивная, эмпирическая, валидность по критерию). Виды критериев. Прогностическая и текущая валидность. Методы эмпирической валидности. Зависимость валидности от надежности. Валидность и достоверность.

Технологии методов исследований в психологии

Технология построения и адаптации методов исследований в психологии. Основные этапы технологии психологического экспериментального исследования. Конструирование типичных исследовательских процедур (личностный опросник, репертуарная методика, тесты достижений, тесты личности, тесты на интеллект). Принципы создания тестов.

ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЕ МЕТОДЫ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЙ ПСИХОЛОГИИ

Методы экспериментальной психологии в изучении личности

Разнообразие теоретических построений, касающихся моделей личности. Сильные и слабые стороны личностных опросников. Теоретическое обоснование, основные шкалы и общее описание работы с опросниками MMPI и 16PF (16 личностных факторов – Р.Кэттелл). Репертуарные методы и тесты достижений как типичные диагностические процедуры для исследования личности. Проективные методы, их основные признаки. Краткое описание теоретических обоснований, основных шкал и принципов работы с тестом Розенцвейга, ТАТ, тестом Роршаха, тестом цветовых выборов Люшера. Патохарактерологическая диагностика. Особенности и задачи патопсихологического исследования. Методики экспериментальной патопсихологии.

Применение экспериментальных методов в исследовании интеллекта

Основные подходы к определению интеллекта и его модели. Факторные модели интеллекта (Спирмен, Кэттелл, Терстоун, Гилфорд). Когнитивные модели интеллекта (Р.Стернберг). Концепция ментального опыта М.Холодной. Диагностика интеллекта. Психометрические основы. Прогрессивные матрицы Дж.Равена. Тест Д.Векслера. Тесты структуры интеллекта (тест Р.Амтхауэра, тест ШТУР).

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ТЕМ СЕМИНАРСКИХ ЗАНЯТИЙ

1. Методологические основы проведения научно-психологических исследований.
2. Общие требования к организации и проведению психологического эксперимента.
3. Формулирование экспериментальной проблемы и выдвижение гипотез.
4. Основы планирования эксперимента.
5. Зависимые и независимые переменные.
6. Истинные экспериментальные планы.

7. Доэкспериментальные и квазиэкспериментальные планы.
8. Процедура эксперимента и сбор эмпирических данных.
9. Корреляционные исследования в психологии.
10. Презентация результатов исследования.
11. История психодиагностики.
12. Психометрические основы экспериментальной психологии.
13. Соотношение валидности и надежности теста.
14. Психодиагностика личности.
15. Психодиагностика интеллекта.

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ТЕМ ДЛЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ МАГИСТРАНТОВ

1. Реферирование литературы по актуальным вопросам практикума по экспериментальной психологии и психодиагностики.
2. Рецензирование кандидатских, докторских диссертаций, монографий и статей по проблемам экспериментальной психологии и психодиагностики.
3. Психологические микроисследования студенческой группы (социометрия, референтометрия, анкетирование и другие методы) по выбору студента.
4. Знакомство с зарубежными моделями экспериментальной психологии и психодиагностики.
5. Составление глоссария основных понятий экспериментальной психологии и психодиагностики.
6. Составление библиографического каталога по «Практикум по экспериментальной психологии и психодиагностики».
7. Выбрать 5 наиболее сложных терминов из курса «Основы психодиагностики», дать их полное и точное объяснение, при необходимости использовать графические изображения, собственные примеры и т.д.
8. Предоставить полное описание следующих математических коэффициентов – бисериальный коэффициент, коэффициенты Спирмена, Пирсона, Спирмена-Брауна, угловое преобразование Фишера – как основных методов проверки надежности теста.
9. Подготовить полный и содержательный конспект книги С.Я. Рубинштейн «Экспериментальные методики патопсихологии» для формирования целостного представления о направлениях психодиагностики.
10. Подготовить краткий реферат, освещающий суть и функции таких психодиагностических процедур как нормализация и стандартизация шкал, под названием «Каким образом и зачем осуществляется перевод сырых баллов в процентиля и Z-шкалы?».
11. Провести основные психодиагностические методики на одного испытуемого, написать психологическое заключение

12. Факторы обеспечивающие объективность психодиагностических данных
13. Проблема измерения в психологии. Эссе
14. Представить психодиагностические методики в виде таблицы
15. Проблема нормы в психодиагностике. Эссе

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ТЕМ ДЛЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ МАГИСТРАНТОВ С ПРЕПОДАВАТЕЛЕМ

1. Составьте план-рассуждение на тему: какую роль имеет знание экспериментальной психологии для современного педагога.
2. Разработайте логико-структурную схему взаимовлияния теоретической и эмпирической психологии.
3. Постройте поэтапный план психологического исследования внутригрупповых отношений.
4. Определите основные компоненты эксперимента и опишите их.
5. Напишите из каких компонентов складывается деятельность психолога экспериментатора.
6. Эссе об эффективности экспериментальных процессов.
7. Проведите сравнительный анализ содержания понятий «психологический эксперимент» и «психодиагностика».
8. Подготовьте небольшое выступление-лекцию проблемного характера о понятиях «испытуемый» и «участник эксперимента».
9. Экспресс-опрос по теме: «Классификация тестов».
10. Сравнительный анализ между экспериментальными шкалами с выделением основных их характеристик.
11. Модель эксперимента в классическом бихевиоризме и необихевиоризме.
12. Модель эксперимента в классической гештальтпсихологии.
13. Модель эксперимента в культурно-исторической психологии.
14. Нетрадиционные экспериментальные планы: эксперименты с малыми выборками.
15. Особенности планирования и проведения кросс-культурных исследований.

СПИСОК РЕКОМЕНДУЕМОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Основная:

1. Ахтаева Н.С. Эксперименттік психологияның теориясы мен практикасы. Оқу құрал. Алматы. Қазақ университеті, 2014 ж. – 25 б.
2. Болтаева Ә.М. Психологиялық ғылыми зерттеулерді ұйымдастыру: Оқу құралы – 2015 ж., - 122 б.
3. Тоқсанбаева Н.Қ. Эксперименттік психология- Алматы, 2014.- 288 б.

4. Тоқсанбаева Н.Қ. Психологиялық диагностика: әдістемелік құрал-Алматы: «Қазақ университеті», 2015.- 172 б.
5. Ганзен В.А. Теория и методология психологического исследования: практическое руководство/ В.А. Ганзен, В.Д. Балин – СПб., 2012.
6. Готсданкер Р. Основы психологического эксперимента. - М., 2011.
7. Дружинин В.Н. Структура и логика психологического исследования.- М., 2015.
8. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология.: Уч. пособие. - Питер, 2015.
9. Общая психодиагностика (под ред. А.А. Бодалева, В.В. Столина) – СПб, 2014.
10. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование. СПб, 2013.
11. Бурлачук Л.Ф. Психодиагностика.-СПб., 2014.

Дополнительная:

1. Кемпбелл Д. Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях.- М., 2015.
2. Корнилова Т.В. Экспериментальная психология: Теория и методы: Учебник для вузов. - М., 2013.
3. Кун Т. На пути к нормальной науке. //Кун Т. Структура научных революций. - М., 2013.
4. Кэмбелл Д. Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях. - СПб.,2006. - http://sbiblio.com/biblio/archive/kempbl_modeli/00.aspx
5. Мартин Д. Психологические эксперименты. Секреты механизмов психики. - СПб., 2012.
6. Эксперимент и квазиэксперимент в психологии. / Под ред. Т.В. Корниловой. - СПб., 2014.
7. Сидоренко Е.В. Математические методы в психологии. – СПб, 2010. - <http://review3d.ru/sidorenko-e-v-metody-matematicheskoy-obrabotki-v-psixologii>
8. Словарь-справочник по психологической диагностике / под ред. Л.Ф. Бурлачука, С.М. Морозова/ - СПб.,2009. - <http://www.razym.ru/54263-burlachuk-l-f-morozov-s-m-slovar-spravochnik-po.html>

МАЗМҰНЫ

Пәннің аты

1	Психологияның теориялық-әдіснамалық негіздері (<i>базалық пән психология мамандығы үшін</i>).....	3
2	Психологиядағы статистиканың қазіргі заманғы әдістері (<i>ғылыми және педагогикалық бағыт</i>).....	12
3	Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент (<i>бейіндік бағыт</i>).....	20
4	Психологиядағы зерттеу әдістері және эксперимент (<i>бейіндік бағыт</i>).....	31
5	Теоретико-методологические основы психологии (<i>базовая дисциплина для специальности «Психология»</i>).....	41
6	Современные методы статистики в психологии (<i>научное и педагогическое направление</i>).....	51
7	Исследовательские методы и эксперимент в психологии (<i>профильное направление</i>).....	59
8	Исследовательские методы и эксперимент в психологии (<i>профильное направление</i>).....	70